БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЁШ ЛЕНИНЧИ

Газета 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган

1990 йил 13 апрель Жума

№ 71 (13. 507). Баҳоси 3 тийин.

• ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ОРГАНИ •

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1990 йил 11 апрелда Москвада ВЛКСМ XXI съезди ўз ишини бошлади.

Делегатлар съезднинг ишчи органларини сайладилар, ВЛКСМ XXI съезди регламентини кўриб чиқдилар.

Съезд қуйидаги кун тартиби ва иш тартибларини тасдиқлади:

1. ВЛКСМ Марказий Қўмитасининг ҳисоботи.

2. ВЛКСМ Марказий тафтиш комиссиясининг ҳисоботи.

3. ВЛКСМдан халқ депутатлари гуруҳининг ҳисоботи.

4. ВЛКСМ Ҳаракатномаси тўғрисида.

5. ВЛКСМ Устави тўғрисида.

6. ВЛКСМ марказий органлари тўғрисида.

7. Турли масалалар.

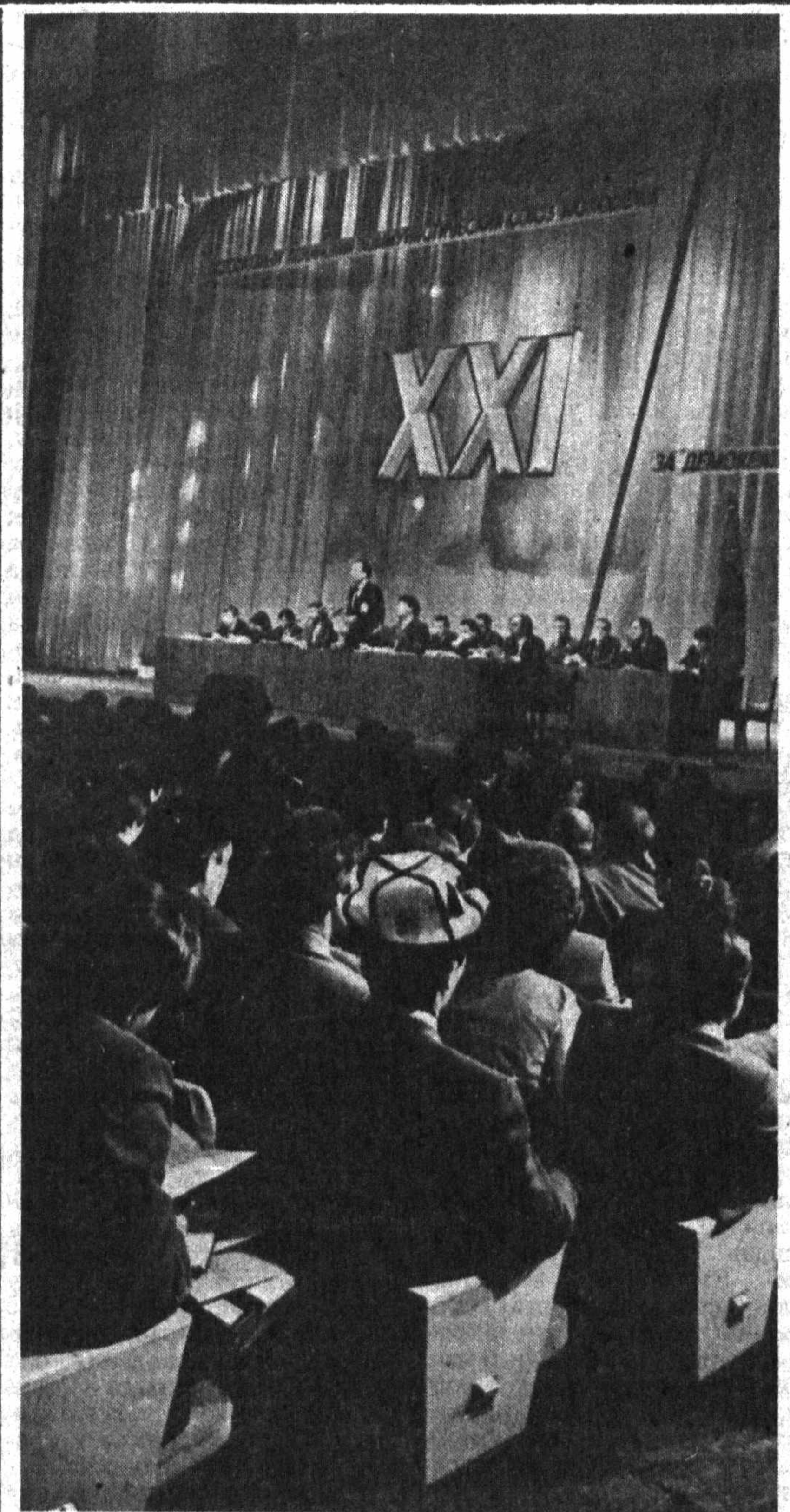
ВЛКСМ Марказий Қўмитасининг ҳисоботи юзасидан ВЛКСМ Марказий Қўмитасининг биринчи котиби В. Мироненко маъруза қилди.

Иккинчи масала юзасидан ВЛКСМ Марказий тафтиш комиссиясининг раиси Н. Кликов ваъз қилди.

Мандат комиссиясининг маърузаси билан ВЛКСМ Марказий Қўмитаси ташкилий бўлим мудири В. Чепурин ваъз қилди.

Съезд ишида: СССР Президенти, КПСС Марказий Қўмитасининг Бош котиби М. С. Горбачев, СССР Олий Кенгаши Раиси, КПСС Марказий Қўмитаси Сиёсий бюроси аъзолигига номзод А. И. Лукьянов, СССР Вазирлар Кенгашининг Раиси, КПСС Марказий Қўмитаси Сиёсий бюроси аъзоси Н. И. Рижков, КПСС Марказий Қўмитаси Сиёсий бюроси аъзолари ва аъзолигига номзодлар, КПСС Марказий Қўмитаси котиблари, вазирликлар, маҳкамалар, жамоат ташкилотларининг раҳбарлари, партия ва комсомол ветеранлари, ВЛКСМдан СССР халқ депутатлари иштирок этмоқдалар.

Съезд ўз ишини давом эттираяпти.

Съезд залида.

Сураткаш Е. БОТИРОВ.

Комсомол ўз-ўзини янгилай оладими? Ёки...

МОСКВА. (Махсус мухбирларимиз Ж. РАЗЗОҚОВ ва Ҳ. АКБАРОВ телефон орқали хабар қиладилар).

Комсомол номи билан дунёга танилган Бутуниттифоқ Ленинчи Коммунистик Ёшлар Иттифоқининг бутун тарихидаги энг мураккаб ва ўта қийин вазиятдаги анжуман ўз ишини бошлади. Таназзулга юз тутган, кундан-кунга мавқеини йўқотаётган комсомолнинг обрўсини сақлаб қолиш ва уни демократик социализм ёшларининг мафтункор ташкилотига айлантириш учун ҳақиқий жанг бошланди. Ҳали бундай олишувларни комсомол етакчилари у ёқда турсин, ҳатто ветеранлар ҳам кўрмаган, десак муболаға бўлмас.

Съезд белгиланган вақтда очилди. Дабдабасиз, оддийгина. Илк дақиқаларданоқ СССР Президенти М. С. Горбачев, Коммунистик партия ва ҳукуматнинг бошқа етакчи раҳбарлари иштирокида қизғин баҳслар, мунозаралар бошланди. Негадир бу гал СССР давлат гимни чалинмади. Шунда залдан ҳайқириқ янгради: «Гимн нега чалинмади?» Бу масала овозга қўйилди. Ва ниҳоят съезд залини гимн садолари қамраб олди.

Залга ўрнатилган 12 микрофон делегатларга хизмат қилди. Биргина съезднинг кун тартибини тасдиқлаш учун салкам 6 соат вақт керак бўлди. Шу вақт ичида 200 га яқин йигит-қиз сўзга чиқди. Ўзбекистонлик ёшлар вакиллари ҳам баҳс-мунозараларда фаол иштирок этиб, янгича курашга тайёр эканликларини намойиш этмоқдалар.

Кун тартиби бўйича делегатлар жуда кўп фикрларни ўртага ташладилар. Талабалар ўринли таклифлар киритдилар. Бировлар «Съездни икки босқичда ўтказиш керак. Чунки яқинда КПССнинг XXVIII съезди бўлади. Шу билан бирга Иттифоқдош жумҳуриятлар комсомол ташкилотларида ҳам съездлар ўтказилади. Бу анжуманлар ВЛКСМ таркибига жиддий ўзгаришлар киритиши мумкин» дейишса, яна бировлари «Умуман комсомолнинг йўналишини батамом ўзгартириш, у ўз сафларига Иттифоқдаги барча ёшлар ташкилотларини бирлаштириши лозим», деган таклифларни киритдилар. Яна бир томон эса, ҳисобот маърузасини муҳокама этмасликни, тўғридан-тўғри янги Устав ва Ҳаракатнома лойиҳалари юзасидан мунозарага киришиб, фаол иш олиб боришни таклиф этдилар. Баҳс-мунозараларда, айниқса, Сургут учрашуви қатнашчилари бош ролни ўйнамоқдалар. Кун тартиби бўйича тортишувлар ҳам ниҳоясига етди. Мажлисни олиб борувчи ВЛКСМ Марказий Қўмитаси котиби В. Зюкин XXI съезд кун тартиби муҳокамасини якунлаб, асосан тасдиқлашни таклиф этди. Делегатлар очиқ овоз бериш йўли билан съезд бошқарувчисининг таклифини маъқулладилар. Шундай қилиб съезд ўзининг асосий фаолиятини бошлади ва ҳисобот маърузасини эшитди.

Бу анжуман бошқаларидан яна нимаси билан ажралиб турибди? Мамлакат комсомолларининг бу съездида аввалгидек хорижлик ёшлар ташкилотларидан делегациялар, меҳмонлар йўқ. Ҳатто қутловларни ҳам эшитмадик. Лекин бу ҳозиргача ВЛКСМ тарихида энг кам харажат сарфланган съезд бўлиб турибди. Уни ўтказиш учун 2,5 миллион сўм сарфлаш мўлжалланган. Олдинги съездда 10 миллион сўмга яқин маблағ сарфланганини айтиш кифоя. Агар биз СССР халқ депутатларининг ҳар бир Съездини ўтказиш учун 40 миллион сўмдан ортиқ пул кетаётганлигини назарда тутсак, бу анжуман иқтисодий жиҳатдан ҳам анча тежамлидир.

Ҳисобот маърузасини муҳокама этиш учун музокарада сўз сўраб 160 дан ортиқ делегат президиумга мурожаат қилди. Улардан 18 нафари жумҳуриятимиз вакиллари. Кўриниб турибдики, қизғин баҳслар, курашлар ҳали олдинда. Бу «олишувлар» комсомолнинг кейинги тақдирини ҳал қилади. Комсомол ўз ҳолича қоладими, ё йўқми, деган савол жавоб топади.

Съездда ВЛКСМ МҚнинг биринчи котиблигига номзодлар ҳам рўйхатга олинди. Уларнинг сони йигирмага яқинлашиб қолди. Номзодлар орасида ВЛКСМ МҚнинг ҳозирги котиблари В. Мироненко, В. Зюкин, С. Смирнов ва бошқалар бор. Бўлғуси ВЛКСМ бош штабини ким бошқариши яна бир ҳафтадан сўнг маълум бўлади.

Делегатлар ўзбекистонлик икки йигитни қувончли воқеа билан олқишлашди. Тошлоқ ноҳиясидаги 75-автохўжалик ҳайдовчиси, собиқ «афғон» Маъруфжон Матмусаевни туғилган куни билан муборакбод этишган бўлишса, Пайариқ ноҳиясидаги 53-мактаб ўқитувчиси Файзиддин Рустамовни куни кеча туғилган фарзанди билан чин дилдан қутладилар.

Шу куни фарғоналик делегатларнинг ВЛКСМ МҚнинг котиби С. Епиданцев билан учрашуви бўлиб ўтди. Учрашувда делегатлар котибнинг ўтган йили «Молодёжний экспресс»нинг 25-сонида эълон қилинган суҳбатида Фарғона воқеаларига тўхталиб, айрим ноаниқликларга йўл қўйганини таъкидлаб, вилоят комсомол конференциясида билдирилган танқидий мулоҳазаларни, Қўқон шаҳар комсомол қўмитаси номидан ёзилган мактубни кўриб чиқдилар. Айрим ноаниқликлар ва вилоят комсомолларининг сўровига ўз вақтида жавоб бера олмагани учун котиб делегатлардан узр сўради.

Съезднинг биринчи куни ўтди. Ҳаяжонли, ташвишли. Зал жуда кўп маротаба ёшларнинг ўзига хос тўлқини билан мавжланди. Қарсаклар, аввалгиларидай «давомли қарсаклар» янграмади. «Ленин, партия, комсомол», «Партияга шон-шарафлар» деган баландпарвоз шиорлар ва ҳайқириқлар ҳам эшитилмади. Ҳамма бугун комсомол ҳақида, унинг келажаги ҳақида жиддий қайғурмоқда. Съезд ўтказилаётган бинонинг ёнгинасида эса кўпни кўрган қўҳна Москва дарёси гўё ҳеч нарса бўлмаётгандек сокин оқади...

КОМСОМОЛ ДЕЛЕГАТЛАРИ БИЛАН ОШКОРА СУҲБАТ

10 апрель куни М. С. Горбачев ВЛКСМ XXI съезди делегатлари ҳузурида нутқ сўзлагандан кейин ўзига берилган кўпдан-кўп саволларга жавоб қайтарди.

Савол. Маъмурий-буйруқбозлик системаси қайта қуриш сиёсати, Горбачев бошлаган йўл асоссиз деган фикрни меҳнаткашлар онгига сингдиришга уринмоқда. Советларга сайлов чоғида ёшлар илк бор ўз вакилларини кўрсатишга уриндилар, бунинг учун бизларни экстремистлар деб аташмоқда. Бундай партия раҳбарлари билан муносабатда бўлишни зарур деб ҳисоблайсизми? Ўзидан ёшларни четлаштирувчи ҳар қандай партия муқаррар ҳалокатга маҳкум этилган-ку, ахир.

Жавоб. Қайта қуриш сиёсати ва тажрибаси ўнг, консерватив ва ўта сўл позициялардан ҳам танқид қилинмоқда. Мен буни сезиб турсамда, бироқ ҳозир жамиятимизни ўзаро муҳолиф табақалар ва оқимларга ажратмаган бўлур эдим. Ҳар иккала томондан ҳам фойдали фикрлар бўлмоқда, танқидий мулоҳазалар айтилмоқда. Бу эса сиёсатимизни, иш тажрибамизни пухта ўйлаб кўришга мажбур этмоқда, айрим йўналишларда йўл қўйилган хатолар ва ҳатто муваффақиятсизликлар тўғрисидаги масалани кўндаланг қўймоқда. Халқ ҳам бошқарувга жалб этилиши, у ёки бу ижтимоий оқимларнинг вакиллари бўлган ижтимоий доиралар ҳам қайта қуриш сиёсатига ва уни рўёбга чиқаришга оид ишларга нисбатан ўз муносабатини билдириш имкониятига эга бўлишлари учун бизга айни демократик муҳит, ошкоралик зарур бўлди. Шу нуқтаи назардан мен мана шу бутун жараённи табиий, нормал ҳол деб биламан.

Муайян сиёсий кучлар ўнгдан ҳам, шунингдек сўлдан ҳам бу жараёндан фойдаланишни истаётганликлари бошқа гап. Партия ёки совет аппаратининг, қандайдир ижтимоий доираларнинг вакили бўлишдан қатъий назар, агар у қайта қуришга ҳужум қилса ўйлайманки, биз у билан қатъий кураш олиб боришимиз зарур.

Мен қайта қуриш демократик шаклларда, халқ назорати остида амалга оширилиши, барча масалаларни муҳокама қилиш, сиёсатга ва амалий фаолиятга тузатишлар киритиш имконияти бўлиши тарафдориман. Мамлакат тақдири учун, уни янгилаш тўғрисида қайғураётган барча кишилар биз уларнинг фикрини эшитишга, амалий ишларда ундан фойдаланишга тайёр эканлигимизни билишлари керак.

Партия якка ҳукмронлик мавқеини даъво қилмайди, биз фикрлар хилма-хиллигининггина эмас, шу билан сиёсий хилма-хилликни ёқлаб чиқдик. Жамоат ташкилотлари ва гражданларнинг бирлашмалари тўғрисидаги қонунни ишлаб чиқиш ниҳоясига етмоқда. Демократик жараёнлар муайян, айтиш мумкинки, муҳофаза воситалари билан ҳимоя қилиниши лозим, албатта. Президентлик идораси ва бошқа кўпгина нарсалар шулар жумласидандир. Ҳамма нарса қонунлар асосида бўлиши даркор.

Энди ўзларини депутатликка номзодлар қилиб кўрсатаётган ёшларни экстремистлар деб атаётган раҳбарлар тўғрисида гапирмоқчиман. Менинг бу борада ҳатто ниманидир асослаб беришим талаб қилинмайди. Агар партия раҳбарлари орасида ёшларни сиёсий жараёнга жалб этишнинг аҳамиятини тушунмайдиган, бунга тўсқинлик қиладиган шундай кишилар бўлса, бундан афсусланаман. Мен бундай позицияни қоралайман.

Савол. КПСС XXVIII съездининг асосий якуни, Сизнингча қандай бўлади — кўп партиялиликми, партиянинг бўлинишими? Ва яна: бутун халққа тааллуқли кўпгина масалаларни референдум ўтказмай ҳал этиб бўлмайди. Референдум тўғрисидаги Қонун қачон қабул қилинади?

Жавоб. Референдумлар тўғрисидаги Қонун тайёрланмоқда ва бу йил биз ана шундай қонунга эга бўламиз, деб ўйлайман. Бунинг учун Олий Советга вақт ва куч етишмаяпти, шу туфайли нимани биринчи галда муҳокама этиш ва қабул қилиш зарурлиги устун даражада ўртага қўйилди.

Энди КПССнинг XXVIII съезди тўғрисида гапирмоқчиман. Биз олдиндан КПСС Марказий Комитетининг «Инсонпарвар, демократик социализм сари» ҳаракат дастури билан чиққанлигимиз, партиянинг янги Устави лойиҳасини эълон қилганлигимиз ва унинг делегатларни тўғридан-тўғри бошланғич ташкилотлардан сайлаш имконини берадиган қоидаларни қўлланишни таклиф этганлигимиз — буларнинг ҳаммаси, ўйлайманки, съездолди мунозарасини тўлақонли ўтказиш, съезднинг ўзида ҳам делегатларнинг шундай ваколатли таркибига эга бўлиб, кун тартибидаги масалаларни пухта муҳокама қилиш имкониятини беради. Аминманки, жамият кучли, фаол, замонавий, янгиланган партиядан манфаатдордир. Бундай партия бошқа ижтимоий кучлари билан, айни пайтда мақсади жиҳатидан ўзига яқин бўлган кучлар билан ҳамкорлик қилиб ва мулоқот олиб бориб, демократия, фикрлар хилма-хиллиги доирасида ҳаракат қилган бўлур эди. Бу партия турмушида марoқли, муҳим, бурилиш съезди бўлиб, партияни янгилаш учун қудратли омил бағишлайди, деб ўйлайман.

Партия бўлиниб кетиши мумкинми? Мана шу йилларда кимлардир партияга аъзо бўлиб кирмоқда, кимлардир унинг сафидан чиқмоқда. Таҳлил шуни кўрсатадики, бир томондан бу табиий покланиш жараёнидир. Партиянинг фикрига, унинг программавий мақсадлари ва уставларига қўшилмайдиган кишилар шундай қилиши керак. Бошқа томондан партияни зарур даражада тушунмаган кишилар унинг сафларидан чиқаётган кўпгина ҳоллар ҳам бор. Бу эса бизни ташвишлантиради. Съезд олдидан ва съезднинг ўзида амалга ошириладиган ишлар коммунистлар янгиланган партия фаолиятида иштирок этишдан мамнун бўлишларига имкон беради, деб умид қиламан. Ўшанда бу жараён тўхтайди. КПССнинг ҳаракат дастури ва янги устави теварагида партия сафларини жипслаштириш парчаланишнинг олдини олиш имконини беради. Гарчи коммунистларнинг қандайдир қисми бошқа мавқеларни эгаллаб ва ҳаракат дастурини тўла-тўкис қабул қилмасада, партия билан бирга бориши мумкинлигини, бошқа қандайдир қисми эса ажралиб чиқиши мумкинлигини истисно этмайман.

Шу муносабат билан гўё Горбачев маҳаллий партия ташкилотларига бошқача фикрловчиларни партиядан ўчириш талабини қўйганлигига оид хат тўғрисида савол берилди. Ҳақиқатан ҳам айни бугун партия Марказий Комитетининг барча коммунистларни съезд олдидан принципиал позицияларда жипслашувга даъват этилган хат матбуотда эълон қилинади. Бу, такрор айтаманки, бўлинишга эмас, фракциялар ёки қандайдир бошқача фикрловчиларни тор-мор этишга эмас, балки жипслашишга даъватдир. Партиявий мунозара давомида ўзини партия фикрига қўшилмаган деб ҳисоблайдиган кишилар ихтиёрий равишда партиядан чиқишлари лозим. Бу табиий. Кимлардир ички интизом билан фракцияларни вужудга келтиришга қаратилган йўл ўтказадиган ҳолларда эса партия бу ҳақда ўзи ғамхўрлик қилиши зарур. Бу ҳам нормал ҳолдир. Устав лойиҳасида биз партия оммаси ҳокимиятига, унинг партиявий интизом, қарорлар қабул қилингандан кейинги ҳаракат бирлиги билан узвий боғлиқ ҳолда партиянинг барча ишларидаги иштирокига асосий эътиборни қаратиб, демократик централизмни янгича тушуниш кераклиги тўғрисида ёзиб қўйдик. Бу партия учун ҳаётий муҳимдир, у фақат шундай тарздагина жанговар қобилиятга эга бўлиши мумкин. Акс ҳолда унинг тарқоқ тарзда бўлиши, иш ўрнига узлуксиз «муносабатларини изоҳлаш» давом этиши хавфи туғилади. Бундай ҳолатда ҳам ажралиш зарур.

Мен эслатиб ўтаётган хат лойиҳаси Марказий Комитет аъзоларига, Марказий Комитет аъзолигига номзодларга ва Марказий Тафтиш Комиссияси аъзоларига тарқатилди ва ҳозирнинг ўзидаёқ уларнинг фикр-мулоҳазалари ҳисобга олиниб, хат эълон қилинади («Правда» газетасининг 11 апрелдаги сони).

Савол. Партия ўзини жамиятнинг ҳаракатлантирувчи кучи деб эълон қилиб, ўз пленумларини, Сиёсий бюро мажлисларини гапирмай қўя қолайлик, гўё яширин тарзда ўтказмоқда. Сиз КПССдаги биринчи шахс сифатида бундан буён ва ҳамиша ошкоралик партия анжуманларида ҳам амал қилади, пленумлар, Сиёсий бюро мажлислари вақти-вақти билан Марказий телевидение орқали олиб кўрсатилади, деб айта оласизми?

Жавоб. Буни партиянинг ўзи ҳал қилиши керак. Кейинги пленумлар материалларини биз деярли тўлалигича, ҳеч қисқартирмай эълон қилиб турдик. Лекин ўйлайманки, ўз ишлари тўғрисида қисқа ахборот беришга жазм қиладиган Сиёсий Бюро мажлислари, пленумлар ҳам бўлади. Чунки муҳокама қилинаётган масалалар партия ички турмушига дахлдордир. Ҳар бир алоҳида ҳолда Марказий Комитет билан Сиёсий бюро ўзлари, демократик асосда ҳал қилишлари керак. Мен эса шундай бўладими ёки бошқача бўладими, буни олдиндан айтиш масъулиятини ўз зиммамга олмасдим.

Савол. Нима деб ўйлайсиз, Президентни фақат халқ депутатлари съезди сайлаши Сизнинг халқ ўртасидаги обрўйингиз пасайганлигини кўрсатмайдими? Президентлик диктатурага ўтиш босқичига айланмайдими? Бизнинг авлодимиз қайта қурилган ривожланган социализмни капитал ремонт қилмаслиги учун кафолат борми?

Жавоб. Ўйлайманки, Президентни халқ сайлаши ва у бутун халқ ишончига сазовор бўлиши керак. Президентлик муассасаси бундай тартибда тўла даражада иш кўра олади. Конституцияда ҳам шундай деб ёзиб қўйилган. Айни вақтда, мамлакатда мураккаб жараёнлар бораётган аниқ вазиятда қайта қуришни жадаллаштириш борасида қарорлар ва ҳаракатлар зарур, вақтни қўлдан бермай, президентлик масаласини ҳал қилиш талаб этилди.

Албатта, ўртоқлар, бу олий ҳокимият структурасини муайян шахсга мослаштириш эмас. Мен бундай ёндашувни тўғридан тўғри камситиш ва йўл қўйиб бўлмайдиган ёндашув, деб ҳисоблайман. Қарорни қайта қуриш мантиқи тақозо этди. Президентлик муассасаси жорий этилиши билан сиёсий ислоҳот доирасида содир бўлаётган жараёнларни мутаносиблаштириш керак эди. СССР халқ депутатлари Съезди халқ фикрини намоён этаётганини ҳам унутмаслик керак, улар салкам бир йил аввал сайланган кишилардир.

Президент ваколатларини Олий Совет Раисига бериш ғояси бўлган эди. Лекин бу нотўғри бўларди. Биринчидан, Президентлик муассасаси—совет раиси ваколатини шунчаки кенгайтиришдан кўра бошқа бир нарсадир. Гап бунда қонуншунослик ҳокимияти тўғрисида эмас, балки ижрочилик, боз устига ҳозир Президент ижроия ҳокимияти тўғрисида бормоқда. Бу — давлат олий бўғинларининг мутлақо бошқа структурасидир.

Сўнгра, Бу ҳолда муқобиллик асосида овоз берилиши зарур деб ҳисоблардим, шундай бўлмаганига афсусланаман. Кўп масалалар менга боғлиқ эмас, муҳолифларимиз нима учундир номзодларни кўрсатмаганликлари тушунарсиз.

Президентлик диктатурага ўтиш босқичига айланадими? Бундай бўлмаслигига ишончим комил. Дангал айтаман, бундай интилиш бўлганида ҳеч нарсани ўзгартириб ўтиришнинг — демократия ва ошкоралик жараёнини, боз устига сиёсий ислоҳотни бошлаб юборишнинг кераги йўқ эди. Бизда 1985 йилгача мавжуд бўлган тартибни сақлаб қолиш ва КПСС Марказий Комитети Бош секретари мавқеининг чексиз имкониятларидан фойдаланиш кифоя бўларди. Ахир бу ҳеч нарса билан чекланмаган диктатура эдику. Президентлик муассасасининг жорий этилиши эса ҳуқуқий давлат сари, ҳокимиятни бўлиб юбориш сари, ҳамма нарса халқ томонидан тузилиб, назорат остида бўлиши, Конституцияга мос келтирилиши сари ҳаракатдир. Ислоҳотлар жараёнини давом эттириб, биз пировардида диктатурага бормаслигимиз учун кафолатга эгамиз. Лекин марказий ижроия ҳокимият кучли бўлиши керак, мен бунга аминман.

«Қайта қурилган социализмни» капитал ремонт қилмаслик кафолати борми? Энг аввало орқага қайтмай ва бош эгмасдан олдинга бориб, сиёсий ислоҳотларни давом эттириш керак. Сиз, ёшлар, ҳозирнинг ўзидаёқ қайта қуришда фаол қатнашишингиз, ўз ғояларингизни кўтариб чиқишингиз, ана шу жараёнга амалда таъсир кўрсатишингиз керак. Лекин умуман мен сизларга айтмоқчиманки, йиллар ўтиб, янги босқичлар ва янги муаммолар келади, янгиланиш жўшқин жараёни эса давом этаверади.

Савол. Сиз Чернобиль АЭСидаги авария оқибатлари муаммоларини қандай ҳал этиш мумкин деб ўйлайсиз?

Жавоб. Бизда ана шу муаммони ҳал этишнинг программаси бўлиши керак, деб ўйлайман ва бу программани тайёрлаш босқичи ниҳоясига етаяпти. Унда Украина, Белоруссия, Россия Федерациясининг раҳбар органлари ва албатта бу билан боғлиқ марказий идоралар фаол қатнашмоқдалар.

Савол: Сиз Румыния ва ГДРда Сталин режимлари куч билан бузиб ташланганлигини табрикладингиз ва уни халқ-демократик революцияси, деб айтдингиз. Бокуга эса январь ойида қўшинлар юбордингиз. Аслида, алоҳида олганда, битта Совет республикасида халқ-демократик революцияси ғалаба қилиши мумкинми?

(Давоми 2-бетда).

КОМСОМОЛ ДЕЛЕГАТЛАРИ БИЛАН ОШКОРА СУҲБАТ

(Боши 1-бетда).

М. С. Горбачев Озарбайжондан келган бошқа бир қанча хатларни ўқийди: «Озарбайжон ва Арманистон чегарасида танг вазият юзага келди, одамлар ҳалок бўлмоқда, қон тўкилмоқда СССР ҳукумати, Сиз, Михаил Сергеевич, иттифоқдош республика суверенитетининг кафолати бўлган ўз Конституцион вазифаларингизни қандай қилиб бажариш ниятидасиз? Биз ички ишлар министри Бакатин Арманистоннинг чегара районларида фавқулодда ҳолат жорий этишни таклиф қилганлигини биламиз. Ушбу таклифнинг амалга оширилиши қандай босқичда турибди?», «Озарбайжон чегарасида чинакам уруш бўляпти, СССР Президенти чоралар кўрадиган вақт келмадимикин?».

Кўриб турибсизки, деди М. С. Горбачев, бир саволда нега ҳарбий ҳолат жорий этдингиз, иккинчисида нега жорий этмадингиз деб сўрашади.

Мен бу хусусда ўз нутқимда (у 11 апрель куни эълон қилинди) айтганман. Албатта, олий стратегик манфаатлар ва мақсадлар бор, бу — жамиятимизни, турмушимизнинг барча соҳаларини янгилашдир. Шунча миллатни бирлаштириб турган мамлакатимиздаги барча республикаларда нормал турмуш шароити бўлгандагина, қаерда яшашларидан қатъи назар, барча халқлар ва кишилар ўзларини яхши ҳис этган тақдирдагина муваффақиятга эришиш мумкин. Шу сабабли миллатлараро муносабатлар муаммоси — қайта қуриш сиёсатининг энг мушкул банди ҳисобланади. Бу ўринда биз масалага жуда диққат билан қарашимиз ва масъулиятли бўлишимиз керак. Баъзи кишилар қайта қуришни гўёки у шундай ҳодисаларни келтириб чиқарган, деб айблашмоқда. Йўқ, бундай ҳодисаларни ҳаётнинг ўзи келтириб чиқарди, бу мушкулликлар мазкур соҳада тўпланиб қолган эди ва у демократия ҳамда ошкоралик доирасида юзага қалқиб чиқди. Бу ҳодиса барибир у ёки бу йўсинда рўй бериши керак эди ва ҳозирдаёқ ёриб чиқди, буни биз биламиз.

Биз қайта қуриш жараёни доирасида федерацияни ислоҳ қила бориб, миллий масалани ҳал этишнинг халқлар ўртасидаги муносабатларни уйғунлаштириши мумкин бўлган йўлларини топишимиз керак. Бу эришса бўладиган вазифадир. Кескин можаролар рўй берган ерларда — мен Озарбайжондан келган хатларни ўқидим, Арманистон делегациясидан ҳам тахминан шу мавзуда ёзилган хатлар ҳам бор, — бир халқнинг бошқа халқда байналмилаллик ва яхши ният йўқлигидан пайдо бўлган шубҳасига барҳам бера бориб, масалаларни биргаликдаги куч-ғайратлар билан ҳал қилишимиз керак.

Бироқ ўзларининг ғаразли мақсадларини кўзлаган ҳолда миллий манфаатларни рўкач қилиб, ундан фойдаланадиган одамлар ҳам бор. Демократия, қайта қуриш мамлакатимизнинг барча регионларида шиддатли ўзгаришларга сабаб бўлмоқда, пинҳона иқтисодиётнинг, ўз мансабидан фойдаланиб порахўрлик билан шуғулланадиган унсурларнинг ва, айтиш мумкинки, отасидан мерос қолгандек ўзига шоҳона шароит яратганларнинг манфаатларига путур етказмоқда.

Ҳеч ким порахўр унсурларни ҳимоя қилиш учун байроқ кўтармаяпти, лекин миллий манфаатларни ҳимоя қилиш байроғини кўтариб, ундан ўз манфаатлари йўлида фойдаланиш мумкин. Эҳтиросларни авж олдириб, худди шундай ҳаракат қилишмоқда. Бу одамларни фош этиш керак, лекин бу нарса халқлар ўртасида ишончсизлик ва адоват уруғлари сочилишига бизни олиб бормаслиги лозим. Афсуски, баъзи ерларда бундан қутила олмадилар, ва бунинг оқибатлари бутун Совет Иттифоқида ҳаққоний равишда ташвиш туғдирмоқда. Шу сабабдан марказ уларга ёрдам бергани келди. Биз масъулиятдан қочмаймиз, бизда яхши ният етарли. Арманлар билан озарбайжонлар ўртасидаги муносабатлар адоватли тарзда қолишга маҳкум этилган эмас, улар тикланиши ва нормал ривожланиши мумкин деб ҳисоблаймиз. Иккала миллатнинг оддий одамлари ўртасида неча ўн йиллар давомида таркиб топган муносабатларда жуда яхши томонлар кўп, етилган масалаларни ҳал қилиш учун худди ана шу яхшиликларга таяниш зарур. Биз эса ёрдам берамиз. Ажратиш керак бўлган ҳолларда, ҳақиқатан ҳам сал бўлмаса уруш кетаётган ерларда маъмурий органлар йўли билан чора-тадбирлар қўлланишга тўғри келади. Ишонтираманки, биз бу ишга катта масъулият билан ёндашаяпмиз.

Лекин шуни ҳам айтиш керакки, Литвада маълум ишни бошлаганларида, «саюдис» чопарлари Арманистон ва Озарбайжоннинг муайян доираларига ҳам шундай чақириқ билан мурожаат қилдилар: «Марказга қарши фронт очиш учун гулхан ёқинг». Буни ҳам назарда тутиш керак. Ҳозир Олий Советда миллий адоватни авж олдираётган кишилар фаолиятининг пайини қирқиш тўғрисида Қонун қабул қилинди. Ундан тўла куч билан фойдаланиш керак. Одамларга эса тийилишга ёрдам бериш, муносабатларни яхшилаш мақсадида мулоқот бошлаш керак. Арманистон ва озарбайжонлик ўртоқлар мен, Президент сифатида, ҳукумат ҳам, Марказий Комитет ҳам бунга ҳар томонлама ёрдам беришларига ишонишлари мумкин.

Сўнгра М. С. Горбачев бир нечта хатни ўқиб берди. Уларда миллатларнинг ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқи ва мамлакат ичидаги чегараларни ўзгартириш имкониятлари тўғрисидаги масалалар қўйилган эди. Қадрли ўртоқлар, деди у, мен бу муаммо устида, эҳтимол ҳаммадан кўра кўпроқ ўйлагандирман ва бу хусусда республикаларнинг вакиллари билан маслаҳатлашганман. Биз ҳеч қачон чегараларни ўзгартиришга йўл қўймаслигимиз кераклигига қаттиқ ишонаман. Агар миллий муносабатларда тўпланиб қолган муаммоларни ҳал этиш учун шундай қила бошласак, унда бутун Совет Иттифоқини бўлиб ташлашга тўғри келади, барча халқлар ва миллатлар тўқнашади, фақат мамлакатимиз эмас, бутун дунё кўрмаган аҳвол вужудга келади.

Муаммоларни ҳал этиш йўли қандай, одамларни тўлқинлантираётган саволларга қандай жавоб бериш керак? Республикаларнинг суверенитетини аниқ-равшан қилиш керак, иқтисодий мустақиллик, тиллар, маданий анъаналар ва шу сингарилар эркин ривожланишига имконият бериш даркор. Бу автоном республика, автоном область, миллий округ, ҳар қандай халққа ҳам тегишлидир. Биз шу йўлга ўтдик, бу йўл тўғри деб ўйлайман.

Мен Литва бўйлаб уч кун юрганимни эсласангиз керак. Лекин мамлакат раҳбарияти номидан айтилган маслаҳатларга етарли даражада қулоқ солишмади, сепаратчилар партияси ғалаба қозонди. Энди эса нима қилиш керак, деган масала турибди. У ерда Литва миллатига мансуб бўлмаган неча юз минг киши яшайди. Улар ким, қочоқларми? Литва раҳбарлари Совет Иттифоқидан чиқиш тўғрисида гапиришаётган экан, Белоруссия жамоатчилиги республика Олий Советидан Белоруссия ерларининг бир қисмини Литвага бериш тўғрисида 1940 йилда қабул этилган қарорни бекор қилиш масаласини ўртага қўйишни талаб этди. Бир неча аср мобайнида Германия таркибида бўлган, уруш якунларига кўра, Ялта ва Потсдам битимига биноан эса Совет Иттифоқига ўтган Клайпеда хусусидаги масала вужудга келди. Бу — асрлар давомида Россия интилиб келган денгиз чегараларидир.

Бугунги кунда Литвадан кимлардир маҳсулот етказиб бермаётгани, Литва корхоналари, илмий муассасалари билан шартномалар тузишдан бош тортаётгани тўғрисидаги хабарлар келмоқда. Марказ алоқалар узилиб қолишига йўл қўймасликка ҳаракат қилмоқда, чунки биз Литва ССР Олий Советининг қарорларини ғайриқонуний деб эътироф этган СССР халқ депутатлари учинчи Съезди мандатига асосланаяпмиз. Литва мамлакатимизнинг таркибий қисми бўлиб қолади, унда Конституцион тузум ҳимоя қилиниши керак. Мана шунинг учун ҳам биз маҳсулот етказиб берилиши устидан назорат қилмоқдамиз, Литвадаги одамлар Иттифоқ ҳукумати улар тўғрисида ғамхўрлик қилаётганини билсинлар, хотиржам меҳнат қилсинлар. Айни вақтда маҳаллий маъмурларни СССР Конституциясига зид қарорларни бекор қилиш ва ўнинчи мартдаги вазиятни тиклаш зарурлигига ишонтиришга ҳаракат қилмоқдамиз.

Бироқ салбий жараёнларни тўхтатиб қолиш борган сари мушкуллашмоқда. Одамлар Литва Совет Иттифоқидан чиқиб кетаяптику, нима учун биз унга буюртмалар беришимиз керак, бу буюртмалар бажарилишига кафолот борми, дейишмоқда. Параллел ишлаб чиқаришларни ташкил эта бошлашди — ахир бизда ҳамма нарса шу негизда қурилган: Вильнюсдаги корхона бошқа республикалардаги бир неча юз корхоналар билан боғланган, бутун мамлакат бутловчи маҳсулотларни етказиб беради, у ерда эса фақат йиғилади. Шундай қилиб, ҳарбий-саноат комплекси қисқартирилиб, тегишли имкониятлар пайдо бўлаётган ҳозирги пайтда йиғув цехлари яратила бошланди. Шундай қилиб, инсоний муносабатлар, иқтисодий алоқалар, территориал муаммолар хусусида савол кетидан савол туғилади. Биз эса меҳнат тақсимоти асосида неча ўн йиллар мобайнида ривожланиб келдик, бизда кооперация даражаси 40-50 фоизга етди, буларнинг ҳаммасига қандай қилиб барҳам бериш мумкин!

Ўз тақдирини ўзи белгилаш конституцион ҳуқуқи бор, албатта, энди республикаларнинг СССРдан чиқиши билан боғлиқ масалаларни ҳал этиш тартиби тўғрисидаги Қонун қабул қилинди, келинг, «ажралиш жараёни» бошлай қолайлик, бўлмаса, ахир бир кечада, халқ билан маслаҳат қилмай, референдум ўтказмай, қарор қабул қилишди-ку — бу авантюра-ку.

Суйкалама [illegible], дейишади. Агар чиқиш истаги бўлса, энг аввало оқибатлар — мудофаа муносабати билан, бошқа давлатда қолишни истамайдиганларни жойлаштириш муносабати билан территория, иқтисодиёт [illegible] Литва халқига ҳаммасини айтиб бериш керак. Бу биринчи вариант. Яна бир вариант қуйидагича: агар республика Совет Иттифоқида қолса, у қандай ҳуқуқ ва имкониятларни — сиёсий, иқтисодий, маданий-техникавий ва қандай эркинлик ва мустақилликни олиши тўғрисида ҳам гапириш керак. Ана ўшанда Литва халқи, [illegible] ўзи ҳал қилади.

Бу масалани федерациямизни ислоҳ қилиш негизида ҳал этиш керак. Биз эса Иттифоқимизни янгилаш мақсадида Қонун кетидан Қонун қабул қиламиз. Агар [illegible], шундай гражданлар урушига, шундай хунрезликка кириб қоламизки, ундан ҳаммамиз ҳам чиқиб кета олмаймиз. Буни ҳамма тушуниши ва ҳушёр бўлиб туриши керак. Ахир бизда олтмиш миллиондан ортиқ киши ўз миллий республикаларидан ташқарида яшайди-ку. Украинадаги баъзи жамоат ҳаракатлари тил ҳақидаги масалани [illegible] Қримда [illegible] ярим миллион имзо тўпланди. [illegible] Донбассда 11 миллион рус яшайди. [illegible]

Қозоғистонни бўлиб бера оладиган устани қаердан топиш мумкин? Бу ерда, дарвоқе, қозоқлар ҳам, руслар ҳам бундай масалани қўйишмаяпти. Нормал яшаяпти, бу — бизнинг энг байналмилал районларимиздан бири.

Ўртоқлар, бизнинг [illegible] деб ўйлайман. [illegible] Фақат бир-биримизга нисбатан ниҳоятда эътиборли бўлишимиз лозим. [illegible]

Савол. СССР Президентининг у ёки бу сабаблари билан мамлакатдан чиқиб кетган барча «оқил»ларга [illegible] мурожаат қилиш ниятингиз борми?

Сиз ўзингизни ҳамон коммунист деб ҳисоблайсизми ёки КПСС аъзоси деб ҳисоблайсизми? [illegible]

Жавоб. Яқин орада Уралга бораман. [illegible] Свердловскда бўлишим эҳтимолга яқинроқ.

Иккинчи савол. Ўзимни коммунист деб ҳисоблайман. Бу менинг чуқур эътиқодимдир. 1952 йил март ойида Москва университетида, Ленин районида мен партия сафига кирганман [illegible]

Бундай садоқат барча кулфатлар ҳамда синовларга қарамай [illegible]

[illegible] ёки бу мутахассисни тайёрлаш учун харажат қилган давлат томонидан қандайдир тартибга солиб турувчи нарса бўлиши лозим.

Биз «оқиллар кетиб қолиши»га қарши чора кўришимиз керак. Лекин бунга, менимча, аввало истеъдодларни рағбатлантириш орқали эришиш мумкин. Биз бу ерда кўпинча текисчиликка йўл қўямиз, шунинг учун ҳам кутилган натижага эришолмаймиз. Истеъдодни, малакани, билимдонликни қўллаб-қувватлаш керак. Бизда эса, фанни қўллаб-қувватлаш тўғрисида гап борганда, ҳамма нарса бир текисда тақсимланади: [illegible] ва ҳоказо.

Йиллар давомида ҳеч бир иш қилмай, илмий коллективлар сафида юрган [illegible]

Бундай қилишнинг ўзи бўлмайди. Лойиҳалаштириш бюросида ёки илмий-тадқиқот институтида мукофот фонди пайдо бўлиши билан, [illegible] уни барчага бир хилда тақсимлашни талаб қилишади. Бирор кимса бу нотўғри, чунки Сидоров яхши ишлади, Иванов эса унчалик эмас, деб кўрсинчи. [illegible] Жамиятда ўрнашиб қолган бундай тенденцияларга қатъий барҳам бериш ҳамда истеъдодни, билимдонликни, уддабуронликни, иш юритишни [illegible] рағбатлантириш зарур.

Савол. Сизнингча, ҳозир СССР Президенти КПССга раҳбар бўлиши зарурми?

Жавоб. Ҳозир бу зарур деб ҳисоблайман.

Савол. [illegible] Президент сифатида, инсон сифатида қандай қабул қиласиз ва баҳолайсиз?

Жавоб. Умуман мен юморни ҳурмат қиламан. [illegible]

Лекин шундай нарсалар ҳам борки, [illegible] Афтидан, давлатимиз рамзлари — Герб, Байроқ ва Гимнни ҳам ҳимоя қилиш лозимга ўхшайди. [illegible]

[illegible] экстремизм алангасини ёқишга уринаётганларга қарши эса қонун йўли билан курашмоғимиз даркор.

Савол. Ёш коммунистлар уюшмасини, КПССнинг ёшлар ташкилотини тузиш ғояси тўғрисида қандай фикрдасиз?

Жавоб. Биз партия билан ёнма-ён бораётган, партия [illegible] ёшлар сиёсий ташкилотининг кўринишини истаймиз. [illegible]

Савол. «Литературная Россия» [illegible] Кавказорти ва бошқа республикалардан келган [illegible] 600 минг [illegible] Нима учун Олий Совет, КПСС Марказий Комитети бу муаммони муҳокама қилмаяпти, [illegible]?

Жавоб. Биздаги қочоқлар [illegible]

Савол. [illegible]

Жавоб. [illegible] Зотан у [illegible]

Бу истак жавоб беришга лойиқдир, деб ўйлайман.

Савол. Иттифоқдош республикалардаги Президентлик хусусида қандай фикрдасиз?

Жавоб. Бу мавзуни Федерация кенгашининг аъзолари батафсил муҳокама қилишди. Кўпчилик бунинг ҳар бир республика Олий Советининг алоҳида ҳуқуқи, унинг суверен ҳуқуқи эканини эътироф этиб, ҳар қалай мазкур мақомни республикаларда жорий этишга шошилмаслик керак деган фикрни билдирди.

Савол. Қачонгача ўқувчилар, студентлар қишлоқ хўжалик ишларига жалб этилаверади?

Жавоб. Ҳозир бундай ишларга жалб этиш жуда қисқарди, лекин хўжаликлар ишни шусиз ҳам бемалол уддалашлари учун куч тўплаб олишлари керакка ўхшайди. Тўғри, студент ва ўқувчиларнинг шундай коллективлари ҳам бўлдики, улар Марказий Комитетга, ҳукуматга нима учун кимлардир бизнинг ўрнимизга ҳал этади, агар кўз ўнгимизда халқ бойлиги нобуд бўлаётган бир пайтда ўзимиз ёрдам беришни истасакчи, деган мазмунда мактуб йўллашди. Лекин бу, ўйлашимча, бутунлай бошқа масала.

Савол. Комсомол хўжалик корхоналарига, кооперативларга Сизнинг муносабатингиз қандай?

Жавоб. Агар комсомол ёшларнинг партия билан биргаликда ҳаракат қилувчи чинакам сиёсий ташкилотига айланса, унда бу ишлар, ҳар қалай, бошқа ёшлар ташкилотларининг иши ва вазифаси бўлади. Комсомол фан-техника жамиятлари, ёшлар уй-жой кооперативлари орқали кўпгина фойдали ишларни қила бошлади. Менимча, буни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш керак. Лекин ёшларнинг сиёсий ташкилоти нуқул кооператив фаолияти билан, айниқса олибсотарлик фаолияти билан шуғулланишдан ўзини тийиши лозим. Бу ишда чегарани билиш керак. Ёшларга ўз имкониятлари ва куч-ғайратини ижтимоий, техник, илмий муаммоларни ҳал этиш орқали рўёбга чиқаришга ёрдам бериш—мана бу йўналишни қўллаб-қувватласа арзийди. Бу менинг мулоҳазаларим, сизлар эса ўйлаб кўринг.

Савол. Милиция ходимлари ҳуқуқларини муҳофаза этиш тўғрисидаги Қонун қачон қабул қилинади?

Жавоб. Бу хусусдаги таклифлар кўриб чиқилаяпти. Президент кенгашида ҳам фикрлашиб олинди.

Савол. Нима учун биз КПССни парламент партияси сифатида рад этяпмиз?

Жавоб. Биз ҳокимият органларидаги ўринлар учун, ҳукмрон партия мавқеини сақлаб қолиш учун курашдан воз кечмаяпмиз. Бундан ташқари сўнгги сайлов партия аъзолари ҳандақлардан чиқиб, фаоллашганликларини кўрсатди. Лекин бу партия фаолияти парламент масалалари билан чекланиши керак деган маънони билдирмайди. Парламент партияси билан пешқадам партия ўртасида жуда катта фарқ бор ва биз бу хусусда ленинча концепцияга амал қилиб, партия ишчилар синфининг, жамиятнинг авангард кучи бўлиши керак, яъни парламент демократияси доирасидагина эмас, шу билан бирга ижтимоий оқимлар, меҳнаткашларнинг барча қатламлари билан мулоқотда бўлиб, турмушимиз барча соҳаларида амал қилиши лозим деб ҳисоблаймиз.

Савол. Гдлян билан Иванов уларнинг иши парламентда очиқ кўриб чиқилишини талаб қилишаяпти. Сиз бунга қандай қарайсиз?

Жавоб. Менга маълум бўлишича, Олий Совет ҳаммага—Гдлян ва Иванов ўртоқларга ҳам, комиссияга ҳам, депутатларга ҳам ўз фикрини билдириш имкониятини бериш учун бир кунми, икки кунми, қанча керак бўлса, шунча вақт ажратиш ва уларнинг барча гапларини ҳеч қисқартиришсиз бутун мамлакатга очиқ-ойдин маълум қилишни мўлжалламоқда.

Савол. ВЛКСМнинг федератив тузилиши хусусидаги фикрингиз қандай? Давлатнинг федератив тузилиши муносабати билан шундай қилишнинг зарурати борми?

Жавоб. Биз ленинча ёндашувга амал қиламиз. Ленин давлат тузилишига дахлдор масалаларда федерация тарафдори эди ва партия қурилишига федератив ёндашувни рад этиб, бунда синфий ёндашув, байналмилаллик асос бўлиши керак, деб биларди. Комсомол бу масалани ўзи ҳал этиши лозим. Партия ҳозир янги қарорлар қабул қилаяпти, янги Устав лойиҳасида республикалар Компартиялари тўғрисида алоҳида бўлим пайдо бўлди. Уларнинг мақоми ошаяпти, уларнинг ўз программавий ва ташкилий ҳужжатларини ишлаб чиқиш имкониятлари кўзда тутилаяпти, кадрлар, молия ва бошқа масалаларни ҳал этиш тўғрисида гапирмаса ҳам бўлади. Агар биз КПСС раҳбар органларида республикалар Компартияларининг раҳбарлари ҳам бўлишини таклиф қилаётган эканмиз, шунинг ўзиёқ федерализм элементидир. Эҳтимол, комсомолнинг имкониятлари амалга ошиши керак бўлган ташкилий шаклларни муҳокама қилиш ва ишлаб чиқиш чоғида шунга ўхшаш бирор нарсага эришиш мумкиндир.

Савол. Умумиттифоқ мулкининг асосий қисмини давлат тасарруфидан чиқариш, иқтисодиётни бошқаришни жойларга топшириш ниятингиз борми?

Жавоб. Шундай жараён ҳозир бораяпти ва биз қабул қилган барча қонунлар айни шунинг учун ҳуқуқий замин яратмоқда. Биз монополизмдан узоқлашишимиз, мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва ижара йўлидан боришимиз керак. Фақат шундай ҳаракат қилиш керакки, коллективлаштиришнинг янги кўриниши вужудга келмасин, одамлар ижарага ёки акционерлик жамиятига мажбуран ўтказилмасин. Ҳар бир коллектив ва ҳар бир одам бундай ишлаш учун етилиши керак, ана шундагина бундан наф чиқади. Бошқа томондан, бундай йўлни танлаганларни ҳимоя қилиш керак. Бир вақтлар, менимча, Челябинск областида фермани ижарага олиб, яхши натижаларга эриша бошлаган бир одамни қулоқ деб атаб, хўжалигига ўт қўйиб юборишган эди. Марказий Комитетдаги кенгашда рязанлик ижарачи колхоз раиси тушунадиган, тушунишни истайдиган одам бўлганлиги учун нормал ишлаётганини, акс ҳолда бутун иш аллақачон барбод бўлишини гапириб берган эди. Лекин бу одам ижарачи колхозсиз бир иш чиқара олмаслигини таъкидлаган эди, чунки техник хизмат, ёнилғи билан таъминлаш, маҳсулот сотиш, ижтимоий масалалардан иборат бутун инфраструктурани колхоз таъминлайди. Акс ҳолда ўша хизматлардан баҳраманд бўлиш учун кооператив ташкил қилишга тўғри келарди. Шунинг учун хўжалик мустақиллигини ҳозирги катта колхоз ва совхозларимизнинг имкониятлари билан уйғун тарзда қўшиш мумкин.

Жойлардаги иқтисодиётни бошқаришга келсак, биз маҳаллийлаштиришни марказнинг оқилона таъсир ўтказиши билан қўшиб олиб бориш йўлидан бораяпмиз.

Савол. Сиз ҳукуматнинг Тюмень областидаги мураккаб муаммоларни ҳал этишга оид ҳаракатларини қандай баҳолайсиз, Сизнинг мададингиздан умид қилиш мумкинми?

Жавоб. Кеча мен тюменликлар билан ҳукумат фаол ҳамкорлик қилишаётгани тўғрисида ўқидим. Мен Тюменга борганман, бу қизиқарли ва муҳим сафар бўлган эди.

Нефтимизнинг асосий қисми ва газнинг анчагина қисми қазиб олинаётган ўлка яхши ривожланишидан биз манфаатдормиз. Табиийки, биз у ерда қийин шароитларда ишлаётган одамлар тўғрисида ғамхўрлик қилишга мажбурмиз.

Менинг сафаримдан сўнг муҳим қарорлар қабул қилинди, улар ўз таъсирини ўтказди, аммо машинасозлик бу қарорларни яхши бажармаяпти. Шуни ҳам айтиш керакки, озарбайжонлик ўртоқлар катта қарздор бўлиб қолишди — республикада нефть ускуналари чиқарадиган яхши машинасозлик корхоналари мавжуд, лекин улар панд бериб қўйишди ва бу ҳол белгиланган чораларга таъсир қилди. Бошқа областларни қўллаб-қувватлаганимиз каби Тюменни ҳам қувватлайверамиз. Унинг муаммолари ҳал этилиши лозим.

Савол. Ҳозирги босқичда комсомол партиянинг резервидир, деган гапнинг қандай асоси бор?

Жавоб. Коммунистлар партияси агар ёнида Коммунистик Ёшлар Ташкилоти бўлмаса тўла куч билан иш юрита олмайди. Уни резерв, ёрдамчи деб, хоҳлаганингизча аташингиз мумкин, лекин усиз партия нормал яшай олмайди. Партия ёш коммунистлар ҳисобидан ўз сафларини тўлдириб бориши лозим.

Савол. Чехословакиядан олиб чиқиб кетилаётган офицерларни, офицерларнинг оилаларини ижтимоий-маиший жиҳатдан таъминлаш — квартиралар, болалар боғчалари билан таъминлаш, аёлларни ишга жойлаштириш ва бошқа масалалар юзасидан қандай чоралар режалаштирилмоқда? Қўшинларимиз группасидаги офицерларнинг кайфияти жуда яхши, Ватан олдидаги бурчларини бажаришга тайёрдирлар. Лекин оилаларимиз қочоқлар аҳволига тушиб қолмаслигини истаймиз.

Жавоб. Бу савол менга армиямизга нисбатан жамиятда, матбуотда пайдо бўлган нарсалар тўғрисида айтишга имкон беради.

Биз мана шу жуда муҳим давлат муассасасида қайта қуришга, янгиланишга ёрдам берадиган ҳамма нарсани табриклашимиз лозим. Ҳарбийлар ҳам армия ажралиб қолишини, у ерда эски муҳит сақланиб қолишини хоҳламайдилар, деб ўйлайман. Аммо Ватан олдидаги бурчларини бажараётган ўртоқларни айниқса полк даражасигача бўлган, бутун мамлакат бўйлаб оиласи билан кўчиб юришга мажбур бўлган, қаерга юборишса, ўша ерда яшаб келаётган асосий офицерлар корпусини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш лозим. Уларнинг фарзандлари мактабини ўзгартиришга, аёллари эса ишни ўзгартиришга мажбур бўладилар. Армияга нисбатан қандайдир ҳурматсизликни уйғотиш мумкин эмас, бунга йўл қўйиб бўлмайди. Менимча, профессионал армия тўғрисидаги гаплар ўз вақтидаги гаплар эмас демаганда ҳам, бу гапларни кўтаришга ҳали вақт эрта. Давлат бундай армияни сақлаб туришни ҳозир ўз зиммасига ололмайди. Армия, офицерлар корпуси, жамиятнинг, партиянинг, комсомолнинг, давлатнинг мададини ҳис этиб туриши лозим.

Ҳарбий ислоҳотни амалга ошириш лозим бўлади, бу соҳада иш олиб боришмоқда. Мен ўз фикримга эга бўлиш учун турли босқичдаги офицерлар ва генераллар билан бир қанча учрашувлар ўтказиб, уларнинг фикрини эшитмоқчиман.

Офицерларнинг ижтимоий-маиший шароитларига келганда эса — бу ҳозир энг долзарб масала, бинобарин, биз бу хусусда ҳукумат программаси бўлиши керак, деган хулосага келдик. Мен Мудофаа министрлигига шундай топшириқ бердим. Бундай программа тез орада ҳукуматнинг, мудофаа кенгашининг ва Президентлик кенгашининг кўриб чиқиши учун топширилиши лозим. Биз марказда ҳам, ҳамма республикаларда ҳам армияга ёрдам беришимиз, аммо армиядаги ўз имкониятларини ҳам ишга солишимиз, ҳозир ижтимоий муаммоларни ҳал қилиш учун бўшатиб олинаётган маблағларнинг бир қисмидан фойдаланишимиз керак.

Савол. Партия XXVIII съездида КПССнинг ҳаракат дастури билан бир қаторда «демократик ҳаракат дастури» пайдо бўлди, уни коммунистларнинг анчагина қисми қўллаб-қувватламоқда. Сиёсий бюро ушбу ҳужжатга ўз муносабатини белгилаб олдими ва шу масала юзасидан сизнинг фикрингиз қандай?

Жавоб. Биринчидан, биз бу Ҳаракат дастури матбуотда эълон қилиниши ва коммунистлар томонидан муҳокама этилиши лозим, деган фикрга келдик. «Правда» уни эълон қилди, партияда бу хусусда мунозара бормоқда. КПСС Ҳаракат дастури лойиҳасини консерватив позициядан танқид қилаётган кишилар бу лойиҳа билан «демократик ҳаракат дастури» ўртасида ҳеч қандай фарқ йўқ, униси ҳам, буниси ҳам ревизиячиликдан иборат, демоқдалар.

Мен бунга қандай қарайман? Ана шу ҳужжатлардаги кўпгина қоидалар ҳақиқатан ҳам бир-бирига яқин, лекин ижтимоий-иқтисодий муаммоларга келганда эса «демократик дастур»да бу ҳақда ҳеч нарса йўқ. Умуман бу дастур ҳам эмас, у асосан ташкилий масалаларга дахлдор. Парламент типидаги партия, демократик централизм масалаларидагина тафовут бор. Шу нуқтаи назардан мен КПСС ҳаракат дастури позициясида тураман.

У ёки бу даражада «демократик дастур» билан боғлиқ кишилар КПССнинг душманлари эмас ва улар кўпгина амалий, фойдали таклифлар киритишлари мумкин деб ўйлайман. Бу оқимни халқ фронтлари, миллий ҳаракатлар қилаётгани каби партия аъзолари оммасига таяниб, шу йўл билан ўзларини партиядаги илғор кучларнинг вакили қилиб кўрсатиб, ўзларининг нафсониятларини амалга ошириш учун курашаётган бир гуруҳ сиёсий арбоблар «эгаллаб олганлиги» эса бутунлай бошқа гап. Ўзларини «демократик дастурнинг» йўлбошчилари, деб ҳисоблаётган ана шу кишиларнинг гапларига қулоқ солсангиз сиз билан бизни капитализмга бошқа тузумга даъват этаётганликларини пайқаб оласиз. Буни кўра билиш керак.

Савол. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари лавозимидан қачон кетасиз ва бу лавозимни кимга қолдирасиз?

Жавоб. Ҳозирча бу лавозимларни бирлаштириб туриш зарурлигини айтдим. Бу жуда оғир бўлса ҳам, лекин вазифаларни топшириш жуда муҳим ва масъулиятли жараён бўлиб, ҳамма иш демократия доирасида бўлиши ва биз Советлар ва партиянинг янги ролига ўтишимиз учун бу жараённи нормал ўтказиш керак. Кимларнингдир орзуларини қаноатлантириш учун лавозимларни ҳозир ажратадиган бўлсак, у ҳолда мамлакатда қўш ҳокимият ва муҳолифлик пайдо бўлиши мумкин.

Савол. ВЛКСМдаги вазиятга нима учун ҳозиргача партиявий баҳо берилмаган, танглиқдан чиқиш учун баҳамжиҳат ҳаракатлар программаси йўқ? ВЛКСМ съездида икки йўналиш — коммунистик ва социал-демократик йўналиш ажралиб чиқиши истиқболига сиз қандай қарайсиз?

Жавоб. Эҳтимол қандайдир анжуман, балки партия ва комсомол Марказий Комитетлари пленумларининг қўшма мажлисини ўтказиш керакдир. Келинглар, шундай қилайлик: сизлар ўз съездингизни ўтказасиз, биз ўз съездимизни ўтказамиз, сўнгра ёш коммунистлар тўпланиб, катталар билан гаплашиб олишига асосланайлик.

ВЛКСМ съездида ажралиб чиқиш эҳтимолига қандай қараш мумкин? Мен расмият учун эмас, балки принципиал негизда жипслашиш юз беради, деб умид қиламан. Шунга асосланаманки, сизлар мамлакатни, давримизни ёдда тутиб, зўр масъулият билан ҳаракат қиласизлар.

М. С. Горбачевдан Литвадаги аҳвол тўғрисида сўзлаб беришни илтимос қилишади.

Литвадаги вазият бир хил эмас, деди у. СССР Олий Совети, Президент қабул қилаётган қарорлар бажарилмаяпти, биз сиёсий ёндашувга амал қилмоқдамиз. муаммони шу асосда ҳал этишга умид қиламиз. Мамлакатимиздан Президентлик идорасини жорий этиш талаб қилинган телеграммалар кўплаб келаётган бўлса ҳам, сиёсий ёндашув билан ҳал қилиш қайта қуришнинг, демократиянинг руҳига мос келади. Биз Президентлик идорасини жорий этиш вариантини истисно этамизми? Биз ҳеч нарсани истисно эта олмаймиз, вазиятни ҳисобга олиб ҳаракат қилишимиз керак, деб ўйлайман. Вазият фақат Президентлик идораси одамларнинг хавфсизлигини таъминлашга, вазиятни назорат остида сақлашга, унинг ўткир тус олиб, гражданлар можаросига, ҳатто қарама-қаршиликка айланиб кетишидан сақлаб қолиши мумкин бўлган даражага бориб қолса, у ҳолда Президентлик идорасини жорий этишга тўғри келади. Лекин бу — сўнгги чора, биз ечимни топамиз, деб умид қиламан.

Савол. Президентлик кенгашида ёш авлоднинг вакиллари йўқ. Сиз қандай фикрдасиз, бунга зарурат борми? Биз зарурат бор, деб ҳисоблаймиз.

Жавоб. Президентлик кенгаши энди тузилмоқда. Агар эътибор берган бўлсангиз унда аёллар ҳам йўқ, мен эса аёллар бўлиши керак, деб ўйлайман.

Савол. Нима учун жойлардаги партия органлари ёшлар билан ишлашга вақт топишолмаяпти ва бундай истакни ҳам билдиришмаяпти? Нима учун амалда партиянинг келажаги, мамлакатнинг келажаги тўғрисида ғамхўрлик қилишмаяпти? Гап васийлик қилиш тўғрисида эмас, ғамхўрлик қилиш тўғрисида, ёшларга манфаатдорлик билан муносабатда бўлиш ҳақида бормоқда. Партия аъзолари ВЛКСМнинг фаолиятига, унинг сиёсий ва иқтисодий фаолиятига, даҳанаки ҳужумларига қачон жавоб берадилар? Бу ўртоқларча танқид эмас, балки катта ёшдаги ўртоқларнинг ичи қоралик билан лоқайдлик қилиш позициясидир.

Жавоб. Бундай муносабатни оқлай олмайман. Мен бир неча йил комсомол ишида маош олиб ишлаганман ва ёшлар, комсомол агар катталар тушуниб етмасалар ва мадад бермасалар, ўз имкониятларини рўёбга чиқариши нақадар қийинлигини биламан. Бу таънани ўз шаънимга айтилган, деб ҳам қабул қиламан. Бу мулоҳазаларни Марказий Комитетда ҳам, бутун партияда ҳам эшитиб қўйишлари керак.

Савол. Коммунистик партияга қачонгача бошчилик қилишни режалаштираяпсиз? Президентнинг фикри Сиёсий бюро аъзоларининг фикридан фарқ қилган вазиятда қандай иш тутасиз?

Жавоб. Менга бу саволни ҳамиша, тўғри, турли позициядан беришмоқда. Ҳозиргина РСФСР партия ташкилотларининг Россия партия конференциясига тайёргарлик кўрадиган ташкилот комитети таркибига кирган вакиллари билан учрашдим. У ерда ўртоқлар ёнимга келиб, «партияни ташлаб кетаётганингиз» тўғрими, деб сўрашди. Бу гаплар таъна каби айтилди. Мен ҳозир бу ҳақда гап бўлгани йўқ, аммо лавозимларни бирга қўшиб олиб бориш жуда қийин, дедим. Чунки ҳар икки йўналишда ҳам иш ҳажми жуда катта.

Ўртоқлар ёрдам беришяпти, бу жуда қўл келяпти. Кейинчалик буни партиянинг ўзи ҳал қилиши лозим, съезд бу масалага қайтади ва уни кўриб чиқади. Ҳозир эса бизда сиёсий кучлар қайтадан гуруҳланмоқда, Советларнинг ҳокимияти шаклланмоқда, партия ўзининг янги вазифаларини ўзлаштириб олмоқда — бу жуда зарур.

Фикрлар бошқача бўлган пайтда мунозара давомида позицияларни яқинлаштиришга ҳаракат қиляпмиз. Ҳозир Сиёсий бюронинг биронта мажлиси ҳам, худди шу каби Президентлик кенгашининг мажлиси ҳам расмий якдилликдан иборат бўлмаяпти.

Ҳар бир масала юзасидан нуқтаи назарлар таққосланмоқда, ўзаро келишиш йўллари изланмоқда.

Савол. Ўз ўрнингизни эгаллайдиган ёшроқ ўринбосарни, ишингиз давомчисини тайёрлаяпсизми, агар тайёрлаётган бўлсангиз у — ким?

Жавоб. Залда ўринбосар бор, деб умид қиламиз. Унинг кимлигини аниқлаш изқуварларнинг вазифаси.

(Давоми 3-бетда).

КОМСОМОЛ ДЕЛЕГАТЛАРИ БИЛАН ОШКОРА СУҲБАТ

(Боши 2-бетда).

Савол. Милиция ходимларининг ваколатлари қачон уларнинг хизмат вазифаларига мос келади?

Жавоб. Ички ишлар идоралари вакиллари бўлган ўртоқлар масалани тўғри қўймоқдалар. Бу масалани Президентлик Кенгашини тузиш арафасида В. В. Бакатин билан муҳокама қилган эдим. У таклиф киритди, бу таклифлар ҳозир ишлаб чиқилмоқда. Ички ишлар идоралари, прокуратура, бошқа барча ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари самарали ҳаракат қилишлари, қонунни ҳимоя қилишлари учун уларнинг олдига катта талаб қўйишимиз лозим. Бутун халқнинг умумий талаби ана шундай. Аммо бунинг учун ана шу идоралар зарур бўлган барча ваколатларга эга бўлишлари керак.

Савол. Сиз Ленин — менинг идеалим, деб айтишингиз мумкин. Агар шундай десангиз, нима учун ўз рақибларингизга нисбатан ленинча йўл тутмаяпсиз? Ахир у ўз рақибларини матбуот орқали очиқдан-очиқ эзиб ташлашдан уялмасди. Сиз эса кўпинча умумий қилиб, муайян кишиларга шаъма қилиб гапирасиз.

Жавоб. Танқидий мулоҳазаларингизни маълумот учун қабул қиламан.

Савол. Калининград области комсомол ташкилотининг делегацияси шу область тақдири тўғрисидаги масалани кўтариб чиқмоқда.

Жавоб. Ҳозир шу область раҳбарияти уни ривожлантириш истиқболлари тўғрисидаги таклифларни киритди. Бу таклифлар РСФСР давлат план комитетида, министрлар Советида кўриб чиқилмоқда. Бу вилоят мамлакатнинг энг ғарбида жойлашган бўлиб, марказ унга зарур эътибор ва мададни бераверади. Ҳеч нарсадан хавотир олманг. Ўз вазифаларингизни хотиржам ҳал қилаверинг.

Савол. Гдлян билан Ивановни КПСС сафидан чиқаришга Сизнинг муносабатингиз қандай?

Жавоб. Буни партия ташкилоти ҳал қилган. Коммунистлар қарорини шубҳа остига олиш учун менда ҳеч қандай асос йўқ.

Савол. Айрим кишилар томонидан чиқарилаётган варақаларга муносабатингиз қандай? Бундай варақаларнинг асосий қисми Кремль саройидаги қутқуларни ёритади, бир қисмида эса Сизнинг номингиз ҳам тилга олинган. Агар булар ёлғон бўлса, нима учун уларни рад этишга уринмаяпсиз?

Жавоб. Умуман бу гаплар менга етиб келяпти. Баъзан менинг портретларимни кўрсатишмоқда, жуда «қизиқарли» ёки Горбачевнинг Швейцария банкларида счёти бор, Женева кўли соҳилида уйи бор, Болтиқбўйидаги қайси бир оролда боғ уйи бор ва шу каби ёзувлар пайдо бўлмоқда. Бир марта мен «Известия ЦК КПСС» журнали орқали Бош секретарнинг имтиёзлари нимадан иборат эканлигини кўрсатиб бердим, уни, чоғимда, «Аргументи и факти» газетаси кўчириб босди, шунга қарамай, ана шундай гаплар ҳамон давом этмоқда. Мен наҳотки: мен жиноятчи эмасман, порахўр эмасман деб паст кетиш керак бўлса, деб ўйладим. Ахир бу камситиш эмасми?

Ҳуқуқий давлатда ҳар бир кишининг ва албатта мамлакат Президентининг шаънини ва қадр-қимматини ҳимоя қиладиган механизмлар яратилиши лозим, деб ўйлайман. Олий Советда ҳозир бу жараён давом этмоқда.

Бошқа саволларга келганда эса, шу мавзуда менга берилган саволларнинг ҳаммасини Олий Совет комиссиясига топшираман, улар танишиб чиқсинлар. Агар раддия берилмаса, халқ орасида бошлиқ индамаяптими, демак у нимадандир қўрқяпти, унинг жиғига тегишмоқда, деган фикр пайдо бўлиши мумкин дейишган бўлса ҳам, мен тўғри иш қиляпман деб ўйлайман. Уларнинг мақсади равшан — соф, ҳалол кишини ўзининг туя эмаслигини исботлашга мажбур қилиш. Агар биз бундай тенденцияларнинг авж олишига йўл қўйиб берсак, бу ҳуқуқий давлат бўлмайди, балки ёппасига номаъқулчилик бўлади. Бу иш билан шуғулланаётган одамлар кейинчалик жавобгарликка тортилиши учун ҳуқуқий механизмни яратиш лозим, деб ўйлайман.

Шуни ҳам айтишим керакки, сиёсий ҳаётимда бундай нарсага биринчи марта дуч келаётганим йўқ. Биринчи тўқнашув собиқ министр Щелоков ва унинг командаси билан бўлган эди. 1973—1974 йиллар оралиғида Ставрополь ўлка партия комитетининг биринчи секретари бўлиб тўртинчи йил ишлаётганимда, у ерда жиноятчилик авж олиб кетди: кечаси шаҳарга чиқиб бўлмайди. Иккинчи сменада ишлайдиган аёлларни эрлари ишдан чиқаётганда кутиб оладилар, чунки талончилик, зўравонлик, қотиллик авж олган. Ўлка ички ишлар бошқармасидаги кўрсаткичлар эса рисоладагидек.

Ана ўшанда биз ички ишлар органларида социалистик қонунчилик қўпол бузилганлигини фош қилдик ва бутун ўлка бошқармасини бошлиғи билан қўшиб тарқатиб юбордик, шаҳар ва район бўлимларининг 15 раҳбарини алмаштирдик. Комсомолни, ёшларни, раҳбарларни, жамоатчиликни сафарбар қилдик, икки ҳафта ичида тинчлик ва осойишталикни ўрнатдик. Лекин бу воқеа Ички ишлар министрлигига доғ бўлиб тушди. У ерда текширишлар ва тўқнашувлар бошланди. Ўшанда прокуратура ставропольликларни ҳимоя қилди. Бунинг устига Свердлов области биздан намуна олди. У ерда бундан баттарроқ ишлар фош бўлди, Свердлов шаҳар бўлимининг бошлиғи ўз жонига ўзи қасд қилди, чунки милицияда суиистеъмоллар фош этилган эди. Буни анчагача кечиришмади. Горбачевни ёмонотлиққа чиқариш учун доимо нималарнидир излашаётганлигини сезиб юрдим. Ҳозир ҳам қармоқ ташлашади. Мен буни кимнинг жиғига тегилган бўлса, кимки қайта қуриш ўзини фош этиб қўйишини сезаётган бўлса, ўшалар сиёсий мақсадларни кўзлаб қилмоқда, деб ўйлайман.

Дўқ-пўписа қилишларга учмай, принципиал бўламиз, бошланган жараёнларни, шу жумладан имтиёзлар хусусида тартиб ўрнатишни изчиллик билан давом эттирамиз. Айтмоқчи, ҳозир Президентга, Бош министрга, бошқа мансабдор шахсларга зарур имтиёзларни белгилаб қўйиш, уларни расмий равишда эълон қилиш ҳамда бу мавзудаги мунозараларга чек қўйиш тўғрисида таклифлар тайёрланди. Бизнинг ўзимиз халқ орасидан чиққанмиз ва шу сабабли олдин қандай бўлган бўлса, шу ҳолда қолдира олмаймиз, нима ҳам дейиш мумкин, анъаналар тақозо этган вазиятга тушиб қолдик. Буни вайрон қилиб ташлаш ва тозалаш керак. Мамлакат бўйлаб ана шундай тозалаш қийинчилик билан бормоқда, бунда ҳаддан ошишлар ҳам бўляпти. Аммо ҳечқиси йўқ, сабр қиламиз. Биз кўп нарсаларни ҳал қилдик ва ҳаммасини охирига етказамиз.

Савол. Ҳозир мамлакатда антисемитик кайфиятларнинг кўринишлари тез-тез содир бўлмоқда, СССРда яҳудийларнинг яшаши ва фаолияти учун ноқулай шароит вужудга келмоқда. Бу можарони ҳал этиш учун қандай чоралар кўрмоқчисиз?

Жавоб. Мен миллатчиликнинг ҳам, шовинизмнинг ҳам, антисемитизмнинг ҳам, бошқа бирор «изм»нинг ҳам авж олишига йўл қўймаслигимиз керак, деб ҳисоблайман. Миллатлараро муносабатларни уйғунлаштириш йўлидан бориш, барча миллатларга мансуб одамлар қаерда бўлсалар ҳам ўзларини дадил ҳис этишлари учун ҳуқуқий, иқтисодий ва ижтимоий шарт-шароитларни яратиш лозим. Мен бошқа йўл борлигини кўрмаяпман.

* * *

М. С. Горбачевнинг ВЛКСМ XXI съезди делегатларининг саволларига қайтарган жавоблари зўр қизиқиш билан тингланди, залда бир неча бор қарсаклар янгради. ВЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретари В. И. Мироненко нутқ сўзлаганлиги учун М. С. Горбачевга миннатдорчилик билдириб, бундай деди: «Мен қийин аҳволга тушиб қолдим — яна 320 та ёзма савол бор, бунинг устига, кўп делегатлар оғзаки савол бермоқчи, сўзга чиқмоқчи бўлишган. Лекин, ҳар ҳолда партия ва давлат раҳбарлари съезд мажлисларида иштирок этишади, улар билан учрашиш, гаплашиш, юракдаги гапларни айтиш имконияти бўлади».

Ишга омилкорлик билан киришилганда...

НАМАНГАН вилоятидаги Ульянов номли совхозда деярли 70 гектар адир ерда боғлар ва токзорлар барпо этилди.

Ваҳоланки, хўжалик раҳбарлари бир йил аввал оилавий пудратни жорий этишга шошилиб, ерларни сабзавоткорларга бериб юборишларига оз қолган эди. Лекин бу ерларда полизчилик қилиб бўлмасди. Энди аҳволни ўнглаб олдилар — ҳар бир коллектив агрономларнинг тавсиясига мувофиқ ер олди. Сабзавот экинларига алмашлаб экиладиган жойлардан ер ажратилади.

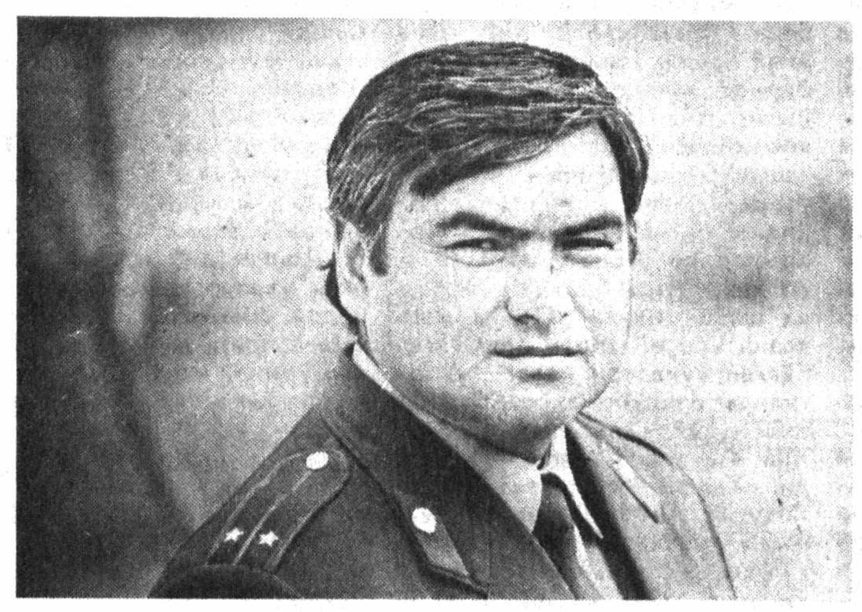
Сабзавотчилик — хўжаликнинг етакчи тармоғи. Бу ерда ўн беш хил полиз экинлари етиштирилади. Асосан эрта пишар навларга эътибор қилинмоқда. Деҳқонлар май ойида савдога эртанги карам ортиб жўнатишни режалаштирмоқдалар. Бундан аввал редиска, пиёз, ош кўкларни йиғиштириб оладилар. 40 гектар майдонга экилган картошка униб чиқди.

Совхозда тўла туркумли технология занжири йўлга қўйилмоқда: кўчат экишдан қайта ишлашгача ва уни сотишгача бўлган ишлар ана шу занжирни ташкил этади. Бу ерда ўзларининг консерва заводи бор, қуюқ томат ишлаб чиқариш учун ускуна сотиб олишди. Зиғир уруғидан ёғ сиқиб чиқариш учун Москвадан тахтакач олиб келишди. Зиғир экиш учун ўн гектар ер ажратилган. Айни вақтда ташқаридан буюртма бўлишига ҳам умид қилишмоқда — ерёнғоқ, кунгабоқардан ёғ ишлаб чиқаришда ана шу тахтакачлар керак бўлади.

Ниҳоят, бу ерда маҳсулотларни сақлаш ва уни савдога чиқариш системаси мавжуд. Сабзавот омбори фойдаланишга топширилди. Боғлар ва токзорларнинг келажакда териб олинадиган мевасини сақлаш учун яна битта омборхона қурилмоқда. Деҳқонлар ўзлари етиштирган мева ва сабзавотларни вилоят марказида ҳамда Наманган вилоятининг бошқа шаҳар ва қишлоқларида жойлашган бир неча дўконларда сотишади.

(ЎзТАГ).

Бизнинг номзодлар

«Одамларга ишонаман»

Ҳаётда шундай воқеалар бўладики, одамларга бўлган муносабатингизни, дунёқарашингизни бутунлай ўзгартириб юборади. Ўзингизда аллақандай қудратли куч намоён бўлганини сеза бошлайсиз, атрофингиздагиларга бирор яхшилик қилгингиз, кўмак бергингиз келаверади. Ҳаётга бошқача назар ташлай бошлайсиз.

Участка инспектори, милиция катта лейтенанти Тоир Нуралиевни маҳалла оқсоқоллари йўқлаб, унинг номзодини вилоят Советига депутатлигига кўрсатмоқчи эканликларини айтишганида дастлаб нима деб жавоб беришини билмай қолди. Эл-юрт назарига тушиш, халқ номидан вакил бўлиб, йирик анжуманларда иштирок этиш, айтишга осон. Бундай юксак ишончнинг ўзига яраша масъулияти ҳам бор. Тоирни масаланинг мана шу томони кўпроқ ўйга толдирди. Ҳамқишлоқларига раҳмат айтиб, ҳамкасблари, сирдош дўстлари билан маслаҳатлашди. Ўзидаги барча имкониятларни чамалаб кўриб, ниҳоят рози бўлди.

Тоир ишлайдиган Тошкент вилояти, Калинин ноҳияси, Фрунзе қишлоқ Советидаги қишлоқлар шундайгина пойтахтнинг биқинида жойлашган бўлишига қарамасдан жумҳуриятимизнинг энг чекка жойларидан ҳам хароб. У барча қишлоқ, маҳаллаларни қадамбақадам кезиб чиққан. Вазифаси шунақа. Участка инспектори хоҳлайдими, йўқми, кечами-кундузми одамлар орасида юришга мажбур. Шу боис ҳамиша уларнинг дарди, ташвишига шерик. Ўзи шу ерда туғилиб ўсгани учун ҳам одамларни жуда яхши билади. Аҳоли ҳам у билан милиция ходими сифатида эмас, кўпроқ ҳамқишлоқ сифатида юрак ёзиб суҳбат қуришади. Балки шу сабабдан ҳам кейинги икки йилда у ишлаётган участкада қонунбузарлик ҳоллари сезиларли камайган бўлса ажаб эмас.

— 121-«Деҳқонобод» сайлов округи ҳудудида «Ўзбекистон» паррандачилик фабрикаси, Гагарин номли совхоз-завод, САНИРИ илмий ишлаб чиқариш бирлашмасининг агросаноат хўжалиги, махсус механизациялашган кўчма колонна, Тошкент гидромелиорация техникумининг ўқув хўжалиги жойлашган, — дейди депутатликка номзод биз билан суҳбатда. — Ўзим туғилиб ўсганлигим туфайлими ёки кўз ўрганиб қолганиданми, жуда кўп камчиликларни пайқамас эканман. Номзодим кўрсатилганидан бери юрган йўлимда кўчалар носозлигидан тортиб одамларга қандай хизмат кўрсатилаётгани, ҳамқишлоқларим қандай яшаётганлиги билан астойдил қизиқа бошладим.

— Агар депутат этиб сайлансангиз ана шу камчиликларни тугата олишга кўзингиз етадими?

— Мавжуд муаммоларни бартараф этиш учун бир кишининг кучи етмайди. Лекин сайловчилар қалбига йўл топиб, улар билан бирга ишлай олсам, ўйлайманки, камчиликлар бартараф этилади. Одамлар билан учрашувларда ҳам баландпарвоз ваъдалар бераётганим йўқ. Муҳими — уларнинг дардлари менинг ҳам дардим эканлигини тушунсалар бас.

— Юқорида сайлов округида йиллар мобайнида ҳал этилмаган муаммоларни тилга олдингиз. Сайловолди дастурингизда қатор долзарб муаммоларга тўхталгансиз. Улар нега шу пайтгача кун тартибига қўйилмаётганлигини қандай изоҳлайсиз?

— Ҳозир урф бўлганидек, асосий айбни турғунлик йилларига йўймоқчи эмасман. Масала менимча бошқа томонда. Авваллари ҳам, ҳозирги қайта қуриш қизғин паллага кирган бир даврда ҳам хўжалик ва ташкилот раҳбарлари халқ билан ошкора муносабат ўрната олмаяптилар. Қишлоқ Советимиз ҳудудидаги бирорта хўжаликка маҳаллий кадр раҳбарлик қилганлигини эслай олмайман. Уларнинг аксарияти шаҳардан қатнаб ишлашади. Ихтиёрларида хизмат машинаси. Эрталаб келиб, кечқурун уйга қайтадилар. Қишлоқларнинг табиий газ, сув билан тўла таъминланмаганлиги, мактаблар, болалар боғчаларидаги ночор аҳвол, хизмат кўрсатиш соҳаларининг ўз ҳолига ташлаб қўйилганлиги уларни жиддий ташвишга солмаяпти.

Оддий бир мисол: партия ва ҳукуматимизнинг аҳолига уй-жой ҳамда томорқа учун ер ажратиш ҳақидаги қарори чиққанидан бери жумҳуриятимизнинг аксарият жойларида бу масала ижобий ҳал этилди. Афсуски, биздаги баъзи хўжаликларда турли баҳона, сабаблар билан ерга муҳтож халқ орзуси амалга ошмай келаяпти. Жуда катта сиёсий аҳамиятга молик вазифа турли бюрократик тўсиқларга учраяпти. Оддий халқ эса хўжалик раҳбарлари, қишлоқ Советию, ноҳия ижроқўми, унинг қошидаги керак-нокерак идоралардан бир парча қоғозга имзо чектириш илинжида зир югуришаяпти. Ваҳоланки, бу иш ҳеч қандай югур-югурсиз хўжалик ва маҳалла фаолларининг ўзлари бемалол ҳал эта оладиган вазифа.

Тоирни яхши билган, у билан бирга ишлашган ҳамкасблари, ҳамқишлоқлари билан суҳбатлашганимда, шунингдек, у билан яккама-якка мулоқотимизда шуни яққол сездимки, деҳқонободликлар ҳамда САНИРИ илмий ишлаб чиқариш бирлашмасининг махсус механизациялашган кўчма колоннаси жамоаси номзод танлашда янглишишмабди.

Хайрлашув чоғида Тоирга яна бир савол бердим:

— Сайлов яқинлашиб қолди. Ҳаяжонланаяпсизми?

— Албатта. Ахир жуда катта синов арафасида турибман. Аммо, одамларга ишонаман. Уларнинг ҳам менга ишонишларини истайман.

Ғ. БОЛТАБОЕВ,
Ўзбекистон ССР Ички ишлар вазирлиги матбуот маркази ходими, милиция капитани.

Атоқли фирқа ва давлат арбоби Нуриддин Акромович МУҲИТДИНОВнинг номини Ўзбекистонда кексаю-ёш чуқур ҳурмат ва фахр билан тилга олади. Айниқса наманганликлар у кишининг арбоб сифатидаги йўлини ва мавқеини ўз юртларидан бошланганидан ифтихор қиладилар.

Нуриддин Акромович 1947-1950 йилларда Наманганда вилоят фирқа қўмитасининг котиби ва биринчи котиби лавозимларида ишлаб, урушдан кейинги даврда вилоят иқтисодиётининг ва маданиятининг барча жабҳаларини ривожлантиришга ўз ғайрат ва заковатини бағишлади.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасининг котиби, жумҳурият Вазирлар Кенгашининг Раиси, Марказқўм биринчи котиби, КПСС Марказий Қўмитаси Президиумининг аъзоси ва котиби лавозимларида ишлаб, юксак давлат ва дипломатия ишларида бўлиб, ўзбек халқининг содиқ фарзанди сифатида халқнинг ардоғига сазовор бўлди.

Нуриддин Акромович мана тўрт йилдирки, Тошкентга қайтиб келиб, жамоатчилик ишларида фаол қатнашмоқда. Айни чоғда ёрқин публицистик асарлар муаллифи сифатида ёшларга тарихимизнинг турли даврларини идрок этишга кўмаклашмоқда.

Қуйида муштарийларимизнинг эътиборига Нуриддин Акромовичнинг Наманганда ўтган кунлари ҳақидаги хотираларини ҳавола этамиз.

Нуриддин МУҲИТДИНОВ

Наманганда ўтган кунларим

Улуғ Ватан уруши ғалаба билан тугагандан кейин, Тошкентга қайтиб, бир муддат Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасида лектор ҳамда олий партия мактабида муаллим бўлиб ишладим. 1946 йилнинг ўрталарида эса мени вилоят фирқа қўмитасининг тарғибот бўйича котиблигига тавсия этиш учун Наманганга йўллашди. Ниҳоят биринчи бор ҳеч кимни танимаган ҳолда ҳақли равишда ўлканинг дурдонаси аталувчи бу вилоятга кириб келдим. Бу ерда беш йил ишлаб, ҳаётнинг бир бутун дорилфунунини босиб ўтдим, она юртимнинг бетакрор табиати билан, ажойиб одамлари билан танишдим. Уларнинг кўмагида жумҳурият халқ хўжалигининг энг муҳим тармоғи бўлмиш пахтачилик ва умуман суғориладиган деҳқончилик илмини ўргандим. Мен армияда комсомол ва фирқа ишлари билан шуғулланган эдим. Аммо бу юртда юксак лавозимларни эгаллаб, фирқавий иш олиб боришга, тинч шароитда турфа жамоалар орасида ишлашнинг усул ва услубларини англаб олишга тўғри келди. Кўплаб дўстлар орттирдим.

Менинг Наманганга боришим масаласи Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасининг биринчи котиби У. Юсупов хонасида ҳал этилди. У кишининг ҳузурига мени Марказқўмнинг ўша пайтдаги тарғибот бўйича котиби ўртоқ М. Т. Ваҳобов олиб кирди. У ерда иккинчи котиб Н. А. Ломакин ўтирган эди. Усмон Юсупович менга қараб: «Ҳарбийда комсомол ва партиявий иш бўйича тажрибангиз бор, энди республика партия ташкилотларининг турмуши ва фаолиятини ҳам билиб олдингиз, мустақил ишлашга ўтиш вақти ҳам келди, — деди. — Сизни Наманган область партия комитетининг пропаганда бўйича котиблигига тавсия этишга қарор қилдик».

Розилик билдирдим. У ердан чиқиб ўртоқ Ваҳобовнинг хонасига кирдик. У киши ўша заҳоти Наманган обкомининг биринчи котиби ўртоқ Алимовга сим қоқиб бу ҳақда хабар қилди. У ердан чиқиб, тарғибот бўлимининг ўша пайтдаги мудири ўртоқ Р. Ғ. Ғуломовга кирдим. Расул Ғуломович тарғибот-ташвиқот ишларининг аҳволи, Наманган вилоятининг ўзига хосликлари, кадрлари тўғрисида батафсил гапириб берди.

Эртасига поездга ўтириб йўлга чиқдим. Вокзалда мени ҳеч ким кутиб олгани йўқ, хойнаҳой хабар қилишга улгуришмаганди. Извошда обком биносигача келиб олдим. Навбатчи милиционер Абдураҳмонов погони олиб қўйилган офицерлар кители, галифе шим, ҳарбий фуражка, этик кийиб олган нимдошгина чемодан кўтарган нотаниш йигитга қараб «Кимга кирмоқчисиз?» — деб сўради.

У билан саломлашиб: «Обкомнинг биринчи котибига» — дедим.

— Ким бўласиз? — сўради яна.

Кимлигимни билгач қаергадир телефон қилди.

Трубкани қўяркан: «Кутиб турарkansiz», — деди.

Мен обком биноси олдидаги ўриндиққа чиқиб ўтириб турдим. Бир неча минут ўтгач у чиқиб иккинчи қаватга кўтарилишим кераклигини айтди. Биринчи котибнинг қабулхонасига кирдим. У ерда чиройли бир аёл ўтирарди. Мени суриштириб, кейин Ориф Алимовичнинг бандлигини, кутиб туришимни айтди.

Мен бир соатча ўтирдим. Ичкаридан бир даста папка кўтарган ёши улуғроқ аёл (умумий бўлим мудири ўртоқ Барсукова) чиққандан кейин, менинг келганимни хабар қилиб чиқди-да, киришга таклиф қилди. Катта кабинетга кириб бордим. Тўрда хушқомат, яхши кийинган котиб ўтирарди. Расул Ғуломович у киши ҳақида менга сўзлаб бергани учун:

— Ассалому алайкум, Ориф Алимович, — деб мурожаат қилдим.

У киши ўрнидан туриб, қўлимни олиб сўрашди ва ўтиришга таклиф этди. Гапининг оҳангидан ва суҳбатнинг йўналишидан менинг ҳақимда хабари борлигини, аммо ташқи кўринишим унда яхши таассурот қолдирмаганини ҳис этдим.

Ҳарқалай у обкомнинг тарғибот бўлими мудири ўртоқ Ю. Файзиевни ва унинг ўринбосари А. И. Цейтлинни таклиф этди, мени таништирди ҳамда бирга ишлажагимизни билдирди. Ориф Алимович аввало иш ва одамлар билан танишишимни тавсия қилди. Унинг хонасидан учовлашиб чиқдик. Менга кабинетни кўрсатишди.

Шундай қилиб Наманганда иш бошладим. Орадан бир ярим йилча ўтгач Ориф Алимовични йирик фирқа ташкилотига — Самарқанд обкомининг биринчи котиблигига юборишди. Мени Наманган обкомининг биринчи котиблигига сайлашди.

Шундан буён қирқ йилча вақт ўтди. Р. Ғ. Ғуломов, О. А. Алимов ва менинг умр йўлларимиз ва меҳнат фаолиятимиз турлича кечди. Мен қарийб 30 йил давомида жумҳуриятдан олисда (Москвада, хорижда) бўлдим. Тақдир ҳаммамизни яна бир жойга жамлади. Энди учовимиз ҳам ветеранлар, пенсионерлармиз, мен бунинг устига уруш инвалидиман. Улар билан бирга уруш ва меҳнат ветеранлари Ўзбекистон жумҳурият кенгашида жамоатчилик асосида ишлаяпман. Р. Ғ. Ғуломов Президиум раиси, О. А. Алимов икковимиз эса унинг ўринбосарлари. Ўзбекистоннинг ана шу, икки фирқа ва давлат арбоблари О. А. Алимов ва Р. Ғ. Ғуломов ҳақида алоҳида мақолаларда ҳикоя қиламан, бу ерда эса умумий ишни бажараётганимизни айтиб ўтмоқчиман холос.

Энди Наманган вилоят фирқа ташкилотидаги ишларга қисқача тўхталиб ўтмоқчиман.

Тажрибасизлигим ҳамда маҳаллий шароитнинг ўзига хосликларини билмаганим учун дастлабки пайтларда бир неча бор ноқулай аҳволда қолганман. Бир куни Тўрақўрғон ноҳиясидаги «Қизил Ўзбекистон» колхозига бордик. Қарасам, ариқ бўйида, бўйрада учта болакай ётибди. Бу аҳволни кўриб колхоз раиси ўртоқ Мирзаахмедовга «Кичкина болаларга ҳам шунақа муносабатда бўладими, ахир уларни офтоб уриб кетса, ё илон чақиб олса нима бўлади?» деб танбеҳ бердим. Раис индамади, аммо ёнида турган ноҳия фирқа қўмитасининг биринчи котиби ўртоқ Раупов менга қараб: «Сиз бизнинг турмушимизни унча билмайсиз, болалар чиниқиши керак, очиқ ҳаво уларга фойдали. Баҳодир йигитлар бўлиб ўсишади», — деди. Мирзаахмедов: «Яқинда болалар боғчаси қурамиз, буларни ўша ерга жойлаштирамиз», — деб қўшиб қўйди.

Бир гал Наманган ноҳиясидаги Тельман номли колхозга борган эдим. Ҳамроҳим ноҳия қўмитасининг биринчи котиби ўртоқ Қорабоевнинг колхоз раисига секин: «Дарҳол стол билан стул олиб келинглар, бу киши ҳарбий одам, ерда ўтиролмайди», — деяётганини эшитиб қолдим. Ундай қилмасликни айтиб, сўрига ўтирдим. Бир пиёладан чой ичишиб, суҳбатлашдик.

Янгиқўрғон ноҳиясига бордим. Ноҳия қўмитасининг биринчи котиби ўртоқ Қосимов мен билан бирга юрди. Ўша кунлари бошқа колхозларда ғўза чеканка қилинарди. Бу ерда ана шу муҳим тадбир ҳали бошланмаган экан. Чойхонага бир талай раҳбар ходимларни тўплаб суҳбатлашар эканман, гап орасида нега чеканка қилинмаётганини сўраб қолдим. Колхоз раиси ҳали эрта, деди. Қачон бошлайсизлар, деган сўроғимга эса у ғўзанинг бўйи аёлларнинг белига етганда, деб жавоб берди.

Бу жавобдан ҳамма хотиржам эдию, мен нима дейишимни билмай қолгандим. Чунки пахтачиликда бундай ибора борлигини биринчи эшитишим эди.

Москвада ва армияда ўсган мендай шаҳар одамига нотаниш бўлган ана шундай ҳолатлар анчагина бўлган. Бундан ташқари менга самимият билан ҳаётни ўргатишганини исботловчи ўнлаб мисоллар келтиришим мумкин. Масалан, чопиқ қилиш учун кетмонни оламан-да, бир неча дақиқада чарчаб қоламан. Пахта терганимга тушсам, бир пасда бармоқларим тилиниб, қон чиқа бошлайди-ю, теримчи қизлар боғлаб қўйишади.

Бу вилоятдаги ҳаётимнинг илк сабоқлари ана шундай бўлган. Менинг бу юртда биринчи бор бўлишим, унинг бугунги кунини, айниқса, ўтмишини билмасдим, аммо тарғибот ишлари билан шуғулланишим кераклиги учун мен унинг тарихини ўрганишга алоҳида эътибор бердим.

Наманганликлар ўзларининг минг йилларга туташ тарихлари, тараққиётлари, идроклари, иқтидорлари, маданиятлари, моддий ва маънавий бойликлари, Бобур, Машраб, Сўфизода ва бошқа ўнлаб, юзлаб ижодкор арбоблари билан, ўз қонлари ва жонлари эвазига социалистик инқилобни рўёбга чиқарган, Совет ҳокимиятини тиклаган ва мустаҳкамлаган юртдошлари билан фахрлансалар арзийди.

1948 йилнинг сентябрь ойида О. А. Алимовни Самарқанд вилоят фирқа қўмитасининг биринчи котиблигига сайлашди. Биз Наманганда бир неча кун биринчи котибсиз қолдик. Бир куни Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасида кадрлар бўлимининг ўша пайтдаги мудири ўртоқ Катишев қўнғироқ қилиб, Тошкентга таклиф этди. Эртасига учиб бориб, унинг ҳузурига кирдим. У илиқ кутиб олди, табассум билан сўрашдида, «ўртоқ Ломакинга — Марказқўмнинг иккинчи котибига кирамиз» деди.

Николай Андреевич салом-аликдан кейин Наманган обкомининг биринчи котиблигига номзодлар қидиришаётганини айтди ва уч ўртоқнинг номларини атаб, менинг муносабатимни сўради. Ҳаммалари ҳам муносиб одамлар, деб жавоб бердим. Шунда у: «Атрофлича ўйлаб кўриб сизнинг номзодингизга тўхтадик, — деди. — Эртага Москвага учинг. ВКП (б) Марказий Қўмитаси кадрлар бўлимининг мудири ўртоқ Громовга учранг».

Менинг ҳали жуда ёш эканим, армиядан яқинда қайтганим, хўжалик ишларида тажрибам йўқлиги ҳақидаги гапларимга у: «Ёшлик одамни безайди. Армияда ҳалол хизмат қилганингиз фазилат, тажрибага келсак, иш бошлагандан кейин орттирасиз», — деб жавоб қилди.

Москвага етиб келиб, ўртоқ Громовга қўнғироқ қилдим. У билан бирга ВКП (б) Марказқўмининг котибларига учрашдик. Уларнинг ҳар бири батафсил суҳбатлашишди. Кейин ўртоқ Громов меҳмонхонада дам олиб туришимни, ўзи қўнғироқ қилишини айтди. Орадан икки кун ўтгач, телефонда «Табриклайман, Тошкентга учаверишингиз мумкин», — деди.

Тошкентга келиб яна Катишева ҳузурига бордим. У мени ўртоқ Юсуповга олиб кирди.

— Сиз биздаги энг ёш обком секретари бўласиз, — деди Усмон Юсупов. У киши Наманганнинг ўзига хос томонлари ва мураккабликлари ҳақида гапириб қўшиб қўйди: — Ёрдам берамиз, аммо сиздан ҳам талаб икки баробар кучли бўлади.

Кейин обком пленумини чақириш ҳақида келишиб олишимизни айтди. Бюро аъзоларидан ўртоқлар бориб пленумда мени таништиришлари керак экан. Хайрлашдик.

Наманганга учиб келганимда обкомнинг бюро аъзолари бу гапдан хабар топишган, мени табриклашар эди. Тошкент билан маслаҳатлашиб тўрт кундан кейин пленум чақиришга, унда ташкилий масаладан ташқари, ғўза парваришининг бориши тўғрисидаги масалани ҳам кўришга келишиб олдик. Бу ҳақда обком аъзолари, аъзоликка номзодлар, тафтиш комиссияси аъзоларига ҳам хабар қилинди.

Бирдан, пленум эълон қилинган кун арафасида Марказқўм кадрлар бўлими мудирининг ўринбосари ўртоқ Косинов қўнғироқ қилиб қолди.

Кечқурун самолётнинг сўнгги рейси билан Тошкентга келдим. Ота-онам ҳузурида тунаб, эрталаб Марказқўмга кирдим. Катишевга кирсам газета ўқиб ўтирар, саломимга ўрнидан ҳам турмай, газетани ҳам қўймай жавоб берди ва «Ўртоқ Юсуповга кўтарилинг» — деди. Косиновнинг эшигини чертсам хонасида йўқ экан. Бўлим мудирининг яна бир ўринбосари Ҳилол Юнусовнинг олдига кирдим.

Биз у киши билан Бухорода ишлаган пайтимдан таниш эдик. Мен «Облпотребсоюз»нинг кадрлар бўлимида ишлаб, ўқув комбинатига директор ҳам эдим, у статистика билим юртининг директори бўлиб, бизнинг комбинатда ҳам дарс берарди. Мени чақириб қолганларига нима сабаб бўлдийкин? — деб сўрасам, у киши бир жумла билан «қандайдир кўнгилсизлик бўлгандир», — деб қўя қолди.

Тафсилотлар унга аён эмасди. Биринчи котибнинг қабулхонасига чиқдим. Котиба Елена Романовна Голубева ўтиришни таклиф этди. Машинистка Майя ўз иши билан машғул эди. Икки соатга яқин ўтирдим. Кириб, чиқиб турган одамларни кўриб ҳижолат бўлиб, битта газетани олиб бурчакка ўтдим-да, ўзимни ўқиётганга солдим.

Калламга не-не хаёллар келмади, дейсиз. Мен ўз лекцияларимда Владимир Ильич Ленининг бирор киши билан учрашув белгилаган бўлса, аниқ вақтда қабул қилгани, агар бирор фавқулодда ҳолат юз бериб, 3-4 дақиқага кеч қолган бўлса, ўзи қабулхонага чиқиб узр сўрагани; келувчининг қўлини қисиб, сабабини тушунтиргани ва кабинетига олиб кириб кетиб, диққат билан унга қулоқ солганини алоҳида таъкидлаб ўтардим. Ўзим бўлса икки соатдан ўтяптики, қабулхонада ўтирибман.

Ниҳоят Елена Романовна «киринг» деди. Кирдим. Усмон Юсупович (М. А. Ломакин ҳам шу ерда эди) мен томонга юриб келди-да, деди:

— Нимага сиз биздан ижтимоий келиб чиқишингизни яширдингиз, алдадингиз?

Мен қатъий жавоб бердим:

— Мен ҳеч қачон ижтимоий келиб чиқишимни яширган эмасман, ҳамиша рост гапирганман.

Шунда у столи ёнига бориб, битта папкани олиб менга узатди:

— Мана, ўқинг!

Улар иккови столга ўтириб, ўз ишларига тутиндилар. Мен бир чеккага ўтиб, узундан-узун хатни ўқишга тушдим. Остида имзо бор эди.

Хатда аждодларимнинг йирик дин арбоблари бўлишгани, отам ҳам руҳоний бўлиб, ўз мавқеини суиистеъмол қилаётгани, маҳалла комиссиясининг раиси сифатида, қўни-қўшниларга сув бермай қўйгани каби гаплар иншо этилган эди.

(Давоми бор).

Тарихий номлар тикланяпти

«Ўзбекистон ССРнинг Давлат тили ҳақида» Қонуни қабул қилинганига ҳам олти ойдан ошди. Ушбу қонунда маънавий қийфамиз бўлмиш жой номлари хусусида алоҳида банд мавжуд бўлиб, қуйида халқ депутатлари Тошкент шаҳар Кенгаши ижроия қўмитасининг Атамалар комиссияси томонидан мазкур 24-модда талабларига қай даражада амалда тадбиқ билинаётганлиги ҳақида сўз юритмоқчиман.

«Ўзбекистон ССРдаги шаҳарлар, қишлоқлар, майдонлар, кўчалар, бекатлар, тарихий обидалар ва бошқа жуғрофий-ҳудудий ўринларнинг номлари ягона миллий шаклда берилади ва республика давлат тилида ёзилади...» («Ўзбекистон ССРнинг Давлат тили ҳақида Қонуни», 24-модда).

Аввало бир иборани шарҳлаб олайлик: **«...ва бошқа жуғрофий-ҳудудий ўринлар»** деганда нималарни тушуниш мумкин?

Ресторанлар, меҳмонхоналар, қаҳвахона (кафе)лар, савдо расталари, ётоқлар, маиший муассасалар, деҳқон бозорлари, барча турдаги умумий овқатланиш шохобчалари, маданият масканлари — истироҳат боғлари, маданият уйлари, кино-театрлар, ишлаб чиқариш корхоналари 24-моддада қайд этилган «жуғрофий-ҳудудий ўринлар»га киради ва барчасининг номи ягона миллий шаклда берилиб, давлат тилида қайд қилинади.

Хўш, миллий шакл деганда нималарни тушуниш керак? Бу борада хусусида ҳар ким ҳар хил фикр айтмоқда. Бизнингча миллий шакл номларни ҳозирги ўзбек адабий тили талабига жавоб бера оладиган кўринишда ёзилишидир. Масалан: Шорс эмас — Шчорс; Бобир эмас — Бобур ва ҳоказо. Баъзилар эса ҳарфларга шакл беришни миллийлик деб билмоқдалар. Йўқ, бу умуман нотўғри фикр. Негаки ҳарфларга шакл бериш мусаввирлик санъати холос. Бу санъат билан миллийликни адаштириш мумкин эмас.

Энди халқ депутатлари Тошкент шаҳар Кенгаши ижроқўмининг Атамалар комиссияси ва ободонлаштириш Бош бошқармаси шаҳарнинг ташқи безаш бўлимида 24-модда бўйича амалга оширилаётган тадбирлар ҳақида тўхталиб ўтсам. Айни вақтда Атамалар комиссияси иши ва шаҳарни безаш бўлими ўзаро узвий боғлиқ эканлигини таъкидлаш жоиз. Жой номларини ягона давлат тилида ёзиш [illegible] ҳозирга қадар шаҳримиздаги 175 та марказий, аҳоли энг зич бўлган кўчалари номи ўзбек тилида ёзилган кўрсаткичлар тайёр бўлди ва уларни ўрнатиш ишлари бошлаб юборилди. «Халқлар дўстлиги», Тоҳир, Лоҳутий, Акмал Пўлат, «Ленинград» кўчалари шулар жумласидандир. Шунингдек комиссиянинг 1990 йил иш режасида [illegible] талабига жавоб бермайдиган 30-40 йиллар давомида пала-партиш номлаб юборилган 300 га яқин кўча ва мавзеларни қайта номлаш ҳам қайд этилган. Яқинда мазкур кўчалар бўйича тузилган рўйхат матбуотда эълон қилинди. Биз бу рўйхат бўйича шаҳримиз аҳолиси фикрини ўрганиб, аҳоли талаби ва тавсиясига биноан кўчаларни қайта номлаймиз.

Шаҳримизда бир хил номда аталувчи бир нечтадан жами 56 та мактаб мавжуддир. Масалан: 5 та Пушкин номли, 6 та Ленин номли, 4 та Навоий номли ва ҳоказо. Бу «эгизак» номларни номсиз мактабларга қайта номлаш мақсадида шаҳар халқ таълими бош бошқармаси билан биргаликда бамаслаҳат иш олиб бормоқдамиз.

Йиллик иш режамизда матбуот ходимлари, жумҳурият телевидениеси, радиоси ходимлари билан бирга шаҳар бўйлаб рейдлар ташкил қилиш ҳам қайд қилинган. Бу борада январь ойидан бери 3 та рейд ўтказилди. Натижаларни эълон қилдик. Ҳадра ва Чорсу майдонлари оралиғига жойлашган ширкатчи савдо дўконлари номлари телевидение ходимлари ва комиссиямиз томонидан ўтказилган рейддан сўнг тартибга тушди. Чунончи: «Росомаха»» номи «Баҳор» деб, «Березка» номи «Оқ қайин» деб ўзгартирилиб, ягона давлат тилида ёзилди. Бир неча кун аввал жумҳурият радиосининг «Қармоқ» сатирик эшиттириши ходимлари билан биргаликда рейд уюштирдик. Тарихий Паркент, «Аския», «Юнусобод» деҳқон бозорлари сирли равишда «Сельмаш», Фрунзе, А. Дониш деб аталиб қолганлиги мазкур рейдимизга асос бўлди. Шаҳар бозорлари бошқармасидаги мутасадди ўртоқлар ўринли танқиддан етарли хулоса чиқаришга ваъда бердилар.

Трамвай - троллейбуслардаги кўрсаткич ёзувлари давлат тилида қайд қилинаётганлиги бизга маълум. Аммо ўзбек тилидаги сўзларда имло хатолари ҳам учраётганлиги аҳолини ранжитмоқда эди.

Рейд давомида ТТИЧБ раҳбарлари билан транспортлар кўрсаткичлари ёзувларидаги имло хатолари хусусида, шунингдек Чилонзор, Қорақамиш, Юнусобод каби даҳаларнинг 1-2, ...26-каби мавзеларининг ёзилиши ҳақида тушунтириш суҳбатларини ўтказдик. Эндиликда «1-2-, ...26-квартал» эмас, «1-2-, ...мавзе» шаклида қайд этилиши уқтириб ўтилди.

«Ўзбекистон ССРда барча тарихий исмлар ва жойларнинг номлари халқнинг миллий мулки ҳисобланади. Ва давлат томонидан муҳофаза қилинади». (Қонуннинг 24-моддаси).

Қонундаги бу кўрсатма юзасидан ҳам аввало ўз фикр-мулоҳазаларимизни баён қилиб ўтмоқчимиз.

Тарихий ном, деб «Мамарайим халфа», «Падаркўш», «Қалмоқ қамаган», «Кўрпа бозор» каби атамаларни расман тиклаш мантиқан тўғри бўлармикан? Ёки биргина Тошкентда бир нечтадан жой «Қози кўча», «Совун бозор» деб аталган. Бу атамаларни тиклаш шартми?

Ахир ҳозирги кунда «Физкультурно—Грузовая», «Зимний» каби номларни пала-партиш қўйилган демоқдамизку! Хўш, тарихда ҳам шундай пала-партишлик юз бермаганлигига ким кафолат бера олади? Бизнингча, ҳеч ким. Шу боисдан ҳам «Алвасти кўприк», «Аччи», «Ачавот» каби атамаларни ҳам расман тиклаш тўғри эмас. Тарихий жой номлари Себзор (Ц-17/18), Лабзак (Ц-16), Чорсу, Камолон Қушбеги, Аллон каби ўндан ортиқ номлар тикланади ва тикланмоқда.

Энди тарихий исмлар ҳақида ҳам икки оғиз сўз. Тарихий исм деганда кўпчилик Навоий, Ибн Сино, Улуғбек каби 30-40 тагина алломалар номини билади, холос. Ваҳоланки, биргина Тошкентнинг ўзидан чиққан ўнлаб олимлар, табиблар, шоирлар номлари, ҳаёти ва ижоди ҳанузгача ўрганилмай қолаётганлиги жуда ачинарли ҳолдир. Масалан: Шарафуддин Илоҳий, Дўстум Султон, Фатҳий Тошкандий, Мароҳий Тошкандий ва ҳоказо. Тарихчи олимларимиз ҳам ғайрат ва шижоат кўрсатсалар, юзлаб ўзбек олимлари, маърифатпарвар шоирларнинг номлари мактаб ва кўчаларимизга берилишида катта ёрдам кўрсатган бўлар эдилар.

Шу ўринда комиссия ишига билиб-билмай ҳалақит бераётган айрим қоллар ҳақида ҳам фикр билдирмоқчиман.

Иш бошлаганимизга бир йилдан сал кўпроқ бўлди. Шу давр ичида юзга яқин кўча, жой номлари ўзгартирилди. Ўндан ортиқ тарихий ном тикланди. Лекин ҳали олдинда қилинадиган ишлар, ҳал этилиши лозим бўлган муаммолар анчагина. Кўплаб савдо дўконлари, маиший муассасалар ва шу кабиларнинг номлари талаб даражасида эмаслигини яхши биламиз. Аммо, бу камчиликлар бир кун, ё бир ойда бартараф қилинадиган нарса эмас. Қолаверса, «тегирмон навбати билан...» — дейди халқимиз.

Ҳар бир ишни тартиб ва режа билан олиб борган яхшику. Гоҳ униси, гоҳ бунисига ёпишиб, икки ўртада чалаяримликка йўл қўйиш ақлдан бўлмас. Бизнинг ҳам ўз режа ва мақсадларимиз бор. Аммо баъзи қаламкаш ўртоқлар: «У кўчанинг номи бундоқ, бу дўконнинг номи бундоқ, ижроқўм қаёққа қараяпти?» — қабилида жар соладилар. Уларнинг бу оҳу-фарёдлари қалам ҳақи олгунларича, мақола чиқиб, қалам ҳақи ундими, сувга тушган тошдек йўқ бўлиб кетадилар.

Танқид қилган жойларни назорат қилиш, танқид қандай натижа берди, деган фикр билан қизиқиш аксар мақола муаллифларига ёт бўлиб қолмоқда. «Ёлғиз отнинг донғи чиқмас», — дейди халқмиз. Агар «Ижроқўм қаёққа қараяпти?» — деб аюҳаннос солаётганлар ижроқўмга қадам ранжида қилсалар эди, биз билан, олиб бораётган ишларимиз билан танишсалар эди, ўйлайманки, бошқачароқ иш тутган бўлардилар. Буни айтишимдан мақсад, уларнинг бундай чиқишларига жавоб тайёрлаш учун анчагина вақтимиз сарф бўлмоқда. Истардимки, матбуотдаги ўртоқлар атамалар хусусида ёзилган ҳар бир мақола ҳақида у хоҳ ижобий бўлсин, хоҳ салбий биз билан фикрлашиб, сўнг чоп этсалар. Акс ҳолда ҳаракатларимиз «Оққуш, қисқичбақа ва чўртан балиқ» эртагига мос бўлиб қолиши ҳеч гап эмас. Атамалар иши умумхалқ иши! Умумхалқ ишига ҳар ким ўз ҳиссасини қўшмоғи керак, амалий ёрдам кўрсатиши лозим. Биз олиб бораётган ишларнинг пировард-натижаси ўша айрим қаламкашларнинг саъйи-ҳаракатига ҳам боғлиқдир.

Хулоса ўрнида 1990 йилнинг шу кунигача амалга оширилган ишлар ҳақида муштарийларни хабардор қилмоқчиман. Шу йилнинг уч ойи давомида 34 та кўча, жой номларига ўзгартириш киритилди. Мисол тариқасида айримларини айтиб ўтаман. «Москва» меҳмонхонаси жойлашган ўрнига муштарак тарзда тарихий «Чорсу» номи билан қайта номланди. «Ивановалик тўқувчилар» мавзесининг тарихий «Қушбеги» номи тикланди. Худди шу мавзега туташ катта кўча-аэропорт ва Жанубий вокзални боғловчи «Физкультурно-Грузовая» кўчасига Ўзбекистон халқ артисти Ҳамза Умаров номи берилди.

Шаҳримиздаги С. Раҳимов ноҳияси ҳудудида Аброр Ҳидоятов номли 14-мактаб бўларди. 1983 йили мактаб янги бинога кўчирилди ва В. Зоҳидов номли 146-мактаб деб юритилди. Ўша вақтда мактабнинг аввалги Аброр Ҳидоятов номини сақлаб қолиш ҳеч кимнинг хаёлига келмаган шекилли, ўзбек театр ва киноси санъатини жаҳонга танитган инсон номи илм масканига қайта берилмай қолди. Комиссиямиз бу хатони тузатиб, Чилонзордаги Николаев номли 173-ўрта мактабни СССР халқ артисти Аброр Ҳидоятов номи билан аташга қарор қилди.

Яна бир ажойиб актёр, СССР халқ артисти Шукур Бурхонов номи шаҳримиздаги 222-мактабга берилди. Бундай улуғ сиймолар номи илм даргоҳларига берилиши тарбиявий аҳамият касб этиши муқаррардир. Шунингдек, тошкентлик тарихий сиймолардан олим ва табиб Шарафуддин Илоҳий, шоир Шоҳаким Тошкандий номлари ҳам С. Раҳимов ноҳиясидаги бир қатор кўчаларга берилди. Эндиликда шу ноҳиядаги «Федеченко» кўчаси Шоҳаким Тошкандий кўчаси деб, «Қарағанда» номли кўча Шарафуддин Илоҳий кўчаси деб юритилади. Шунингдек, «Металлистов» кўчаси Широқ, «Уйланиш» эса Тўмарис кўчаси деб ўзбек халқининг қаҳрамонлари номи билан номланди. Ўзбек кино ва театр саҳнаси устаси, ажойиб актёр, Ўзбекистон халқ артисти Соиб Хўжаев номи Октябрь ноҳиясидаги «Водоподная» кўчасига қўйилди.

Киров ноҳиясидаги 1-Кутузов кўчаси Абдулла Зоҳидов кўчаси деб, 2-Кутузов кўчаси СССР халқ маорифи аълочиси Ҳабиба Юсупова кўчаси, «Татарская» кўчаси ўзбек халқининг атоқли полвони Тожи полвон Аълоев кўчаси деб қайта номланди. Калинин мавзеси эса Абу Али ибн Сино мавзеси деб ном олди.

Ўзбек романчилигининг асосчиси Абдулла Қодирий таваллудининг 95 йиллиги муносабати билан Октябрь ва Киров ноҳиялари ҳудудидаги «Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон Компартияси 50 йиллиги» проспекти Абдулла Қодирий кўчаси деб қайта номланган эди. Шу боисдан ҳам шаҳримиздаги 2 та кўча А. Қодирий деб номланиб қолди. Бу эса ўз вақтида социал-маиший идоралар хизматида ноқулайликлар туғдириши табиий ҳол. Шундан келиб чиқиб, шаҳар ижроия қўмитаси ва Атамалар комиссияси Чилонзор ноҳиясидаги Абдулла Қодирий кўчасини ажойиб қаламкаш, адибнинг ўғли Ҳабибулло Қодирий номи билан аташга қарор қилди. Фрунзе ноҳиясидаги «Кармелюк» кўчаси ўзбек академиги Нурмуҳамедов номига берилди. Яна С. Раҳимов ноҳиясидаги «Сберкасса», «Қуролланиш» кўчалари ўрнига тарихий «Аллон» ва «Чимбой» атамалари тикланди. «Правда» маҳалласи ҳам «Аллон» тарихий номи билан қайта номланди.

Дилмурод САИДОВ,
Тошкент шаҳар ижроия қўмитаси Атамалар комиссияси раисининг ўринбосари.

Масъулият бўлмагач

РИШТОН районидаги 40-ҳунар-техника билим юрти ҳаробага айланган, у ерда тартибсизлик ҳукмрон. Ўқув синфларида ва хоналарда кўргазмали қўлланмалар ҳамда ускуналар етишмайди. Ўқувчиларнинг бу ерга дарсга келишлари жуда сусайиб кетганлиги ҳам кўриниб турибди.

Текшириш учун бу ерга келган халқ назоратчилари шундай манзарага дуч келдилар. Билим юрти ётоқхонаси файзсиз, тозаликка риоя этилмайди. Канализация ишламайди, болалар турадиган хоналар ифлос. Кийим жавонлари, стол-стуллар, чойшаб, ёстиқ жилдлари етишмайди. Ётоқхонанинг тўртинчи қавати эса, умуман бўм-бўш, афтидан, бундай «шароит» ҳеч кимни ўзига жалб этмаётганга ўхшайди.

Ҳунар-техника билим юртининг ўқувчилари овқатнинг сифатидан, ўзлари кийдиган махсус либос, пойабзалдан кўп нолимоқдалар. Лекин, маълум бўлишича, буларнинг ҳаммаси маъмуриятни унча қизиқтирмайди. Ҳамма ёқ ўлда-жўлда. Масалан, ҳунар-техника билим юртида 3200 сўм турадиган видеомагнитофонни кассеталари билан ўғирлаб кетишди. Айбдорлардан моддий жавобгар шахс йўқлиги сабабли етказилган зарар ундириб олинмади.

Халқ назоратчилари текширув давомида вилоят ҳунар-техника билим юртларидаги аҳвол умуман бугунги талабларга жавоб бермаслигини аниқладилар. Тошлоқдаги 22, Бувайдадаги 36, Ўзбекистон ноҳиясидаги 11-ҳунар-техника билим юртларидаги ишларнинг аҳволи Риштондагидан яхши эмас. Ана шу ва бошқа бир қанча ҳунар-техника билим юртларининг раҳбарлари қаттиқ жазоланди. Лекин ўзгариш бўлармикин?

В. ТАТАРИНОВ,
ЎзТАГ мухбири.
Фарғона вилояти.

Пойтахтдаги 17-мактаб ўқувчилари ҳузурига америкалик дўстлари ташриф буюришди.

— Бир неча йилдан буён Вашингтон штатидаги Сиэтл шаҳри мактаб ўқувчилари билан мустаҳкам алоқа ўрнатганмиз, — дейди мактаб директори Лилия Раҳимовна Алиева. — Тошкент ва Сиэтл шаҳарларининг биродарлашуви бунга имкон яратди. Мактабимиз ўқувчиларидан бир гуруҳи 18 февралдан 18 мартгача Америкада бўлиб қайтишди. Улар америкалик тенгдошларининг яшаш ва ўқиш шароитлари билан яқиндан танишишди.

— Сиэтлда бизни очиқ чеҳра билан кутиб олишди, — дейди 17-мактабнинг 10-А синф ўқувчиси Қаҳрамон Усмонов. — Биз уларнинг уйларида меҳмон бўлдик. Мен у ерда Жейсон Берлингем билан дўстлашдим. У 11-синфда ўқийди. Унга жумҳуриятимиз, мактабимиз ҳақида гапириб бердим. У америкалик тенгқурлари билан мактабимизга келишни жуда-жуда орзу қиларди. Мана ниҳоят орзуси ушалди.

Қаҳрамон инглиз тилида бемалол мулоқот қила олади. Мен унинг ёрдамида Жейсон билан суҳбатлашдим.

— Онам ҳам Сиз каби газетада ишлайди, — дейди у саволимга жавобан. — Улар Совет Иттифоқи ҳақида илиқ фикрдалар. Менинг Ўзбекистонга келишимга ҳам ойим сабабчи бўлдилар.

Америкаликлар 22 кун давомида жумҳуриятимиз ҳаёти билан танишадилар. Самарқанд ва Бухоронинг тарихий обидаларини бориб кўрадилар.

СУРАТДА: америкаликлар дўстлари даврасида.

Суратkаш Муҳаммад АМИН.

Инглиз тилида сўзлашамиз

АНДИЖОН вилоятининг Избоскан ноҳиясидаги 9-мактаб-интернатда бўлиб ўтган юқори синф ўқувчиларининг жумҳурият олимпиадаси хорижий тилларни яхши эгаллаган болаларни аниқлаб берди.

Ўзбекистоннинг барча вилоятларидан олимпиадада қатнашиш учун келган юз нафар ўқувчи уч кун мобайнида инглиз, француз ва немис тилларидаги ўз билимларини, ўзлари ўрганаётган тилда эркин гаплашиш уқувини, қўшиқ айтиш ва шеър ўқиш маҳоратини намойиш қилдилар. Олимпиадада жами ўн тўртта команда қатнашди.

Андижон вилоятининг вакиллари ғолиб чиқишди. Тошкент вилоятининг ўқувчилари иккинчи, Наманган вилоятидан келган болалар эса учинчи ўринни эгалладилар.

Хўжаобод ноҳиясидаги 25-ўрта мактабнинг 11-синф ўқувчиси Хайрулла Азимов шахсий ҳисобда француз тилини энг яхши биладиган ўқувчи деб топилди. У жумҳурият анъанавий олимпиадасида учинчи марта ғалаба қозонди. Қўрғонтепа ноҳиясидаги биринчи мактабни битирган Муҳайё Шамсуддинова немис тилини, Пахтаобод ноҳиясидаги 8-мактабдан Билолиддин Нуриддинов билан Андижондаги 13-мактабдан Гайана Газарян инглиз тилини жуда яхши биладиган ўқувчилар деб топилди. Ғолиблар олимпиада дипломлари билан тақдирландилар. Бу дипломлар уларга чет тиллар институтига имтиҳонларсиз кириш ҳуқуқини беради.

ТВ

14 АПРЕЛЬ — ШАНБА

● ЎзТВ I

9.00 «Ассалому алайкум». 10.00 «Отни ким эгарлайди?». Бадиий фильм («Грузия-фильм»). 11.10 «Эзгулик йўлида». Сурхондарё вилоятидан кўрсатув. 11.40 Ўзбекистон Давлат телевидениеси ва радиоси камер оркестрининг концерти. 12.00 «Ер — бойлигимиз». 12.35 «Дўстлик» программаси. 1. «Ягона оилада». Намангандан кўрсатув. 2. «Замандас». 13.55 «Тошкент» студияси кўрсатади. «Ҳамшаҳарлар».

Тижорат видеоканали

15.05 «Юксалиш йўлидан». Жиззах вилоятидан кўрсатув. 15.35 «Саломатлик манбаи». Андижон вилояти «Дўстлик» колхозида асаларичиликни ривожлантириш ҳақида очерк.

* * *

18.00 Кўрсатувлар программаси. 18.05 Мактаб ўқувчилари учун. «Тенгдошлар». 18.50 «Шеърият дафтаридан». Сайёр ва Тўлқин студиямизда. 19.00 «Ўзбек тилини ўрганамиз». 19.30 «Ахборот» (рус тилида). 19.45 Ўзбекистон Давлат телевидениеси ва радиоси дуторчи қизлар ансамблининг концерти. 20.15 «Оқшом эртаклари». 20.30 Москва. «Вақт». 21.00 «Дўстлик экрани». Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон телевидение студияларининг биргаликдаги программаси. Фрунзедан кўрсатув. 22.00 «Ҳафтанома». 22.40 Машраб Бобоев. «Мушкул савдо» спектакли. Муқимий номидаги мусиқий театрнинг 50 йиллиги олдидан. 00.30 Кўрсатувлар программаси.

● ЎзТВ II

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

9.00 Ритмик гимнастика. 9.15 «Савту калом». Умар Хайём ғазаллари асосида тайёрланган адабий-мусиқий кўрсатув. 10.15 Ғалабанинг 45 йиллигига. «Баҳорнинг ўн етти лаҳзаси». Телевизион бадиий фильм. 1 ва 2-серия-лар (рус тилида). 12.35 Бизнинг хазинамиздан. С. Айний. «Эски мактаб». Телевизион спектакль.

ФРУНЗЕ КЎРСАТАДИ:

15.00 Кўрсатувлар программаси. 15.05 «Толубай синчи». Мультфильм. 15.15 Реклама. 15.25 «Стандарт-град шаҳри ҳақида афсона». Телефильм. 16.00 «Бировнинг хати». Бадиий фильм. 17.30 Самбо. Ёшлар ўртасида СССР биринчилиги. 18.00 «Китоб, ҳаёт, китобхон». Кўрсатувда Қирғизистон ССР Давлат нашриётлар комитетининг раиси Б. Риспаев иштирок этади. 19.00 «Мезгил». 19.10 Қирғизистон ССР Олий Совети сессиясида. 21.00 «Дўстлик экрани». Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон телевидение студияларининг биргаликдаги программаси. 22.00 Қирғизистон ССР Олий Советининг сессиясида.

● МТ I

6.00 «120 минут». 8.00 «Онам, дадам ва мен». 8.30 «Чашмалар». 9.00 Йил фасллари. Апрель. 10.00 «Бурда моден» таклиф этади...» 10.30 Сиёсий мулоқотлар. 11.00 «Партнер». Тижорат хабарномаси. 11.30 Оила экрани. «Фламинго бахт келтиради». Телевизион бадиий фильм («Эстонтелефильм»). 13.00 Россия суверенитети. 1-кўрсатув — «Янги Россия концепцияси». 14.00 Сергей Березин қўшиқлари. 14.10 «Бахтли тасодиф». Оилавий телевикторина. 14.25 «Ҳаёт формуласи». Телевизион ҳужжатли фильм. 15.20 «Камалак». Халқ ижодиёти телепрограммаларининг VIII Халқаро фестивали. «Рачинск қўшиқлари» (Грузия ССР). 15.50 Режиссёр Л. Луков фильмлари. «Катта ҳаёт». Бадиий фильм. 1-қисм (А. Довженко номли киностудия, 1939 й.). 17.30 «Халқаро панорама». 18.15 «Катта ҳаёт». Бадиий фильм. 2-қисм (М. Горький номли киностудия, 1946 й.). 19.45 Халқаро конкурслар лауреати Д. Хворостовский куйлайди. 20.30 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати. 21.00 Долзарб интервью. 21.10 «Телескоп». 21.30 Томошабинларнинг талабларига биноан. «Моррисвелль қалъасидаги шарпа». Бадиий фильм (Чехословакия). 23.00 Смольний соборида рус диний куйлари концерти. 23.50 «Бизнинг кўҳна Кремль». Телевизион ҳужжатли фильм. 24.00 ВЛКСМ XXI съезди кундалиги.

Муҳаррир ўринбосари Фаррух РАҲИМОВ.

«Ёш ленинчи»
«Молодой ленинец» орган ЦК ЛКСМ Узбекистана
Издается на узбекском языке.
МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32-УЙ.
ТЕЛЕФОНЛАР: ҚАБУЛХОНА — 32-56-58 ХАТЛАР БЎЛИМИ — 32-54-65.
513500 НУСХАДА ЧОП ЭТИЛАДИ.
ИНДЕКС: 64607.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриёти Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Р — 04206. Д. — 28145.